

Slovenski Pravniki

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

ODGOVORNI UREDNIK:

Dr. RUDOLF SAJOVIC

VSEBINA:

1. PROF. DR. G. KREK: Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu	53
2. UNIV. PROF. DR. LAPAJNE: Vprašanje medpokrajinske izvršbe	74
3. PROF. DR. METOD DOLENC: Kateri dokazi so dopustni pri preganjanju odgovornega urednika zaradi prestopka po § 21 tisk. zakona in po čl. III. zak. od 15. oktobra 1868, št. 142 drž. zak. ?	80
4. Književna poročila	90
5. Razgled po pravniških revijah	93
6. Razne vesti	95

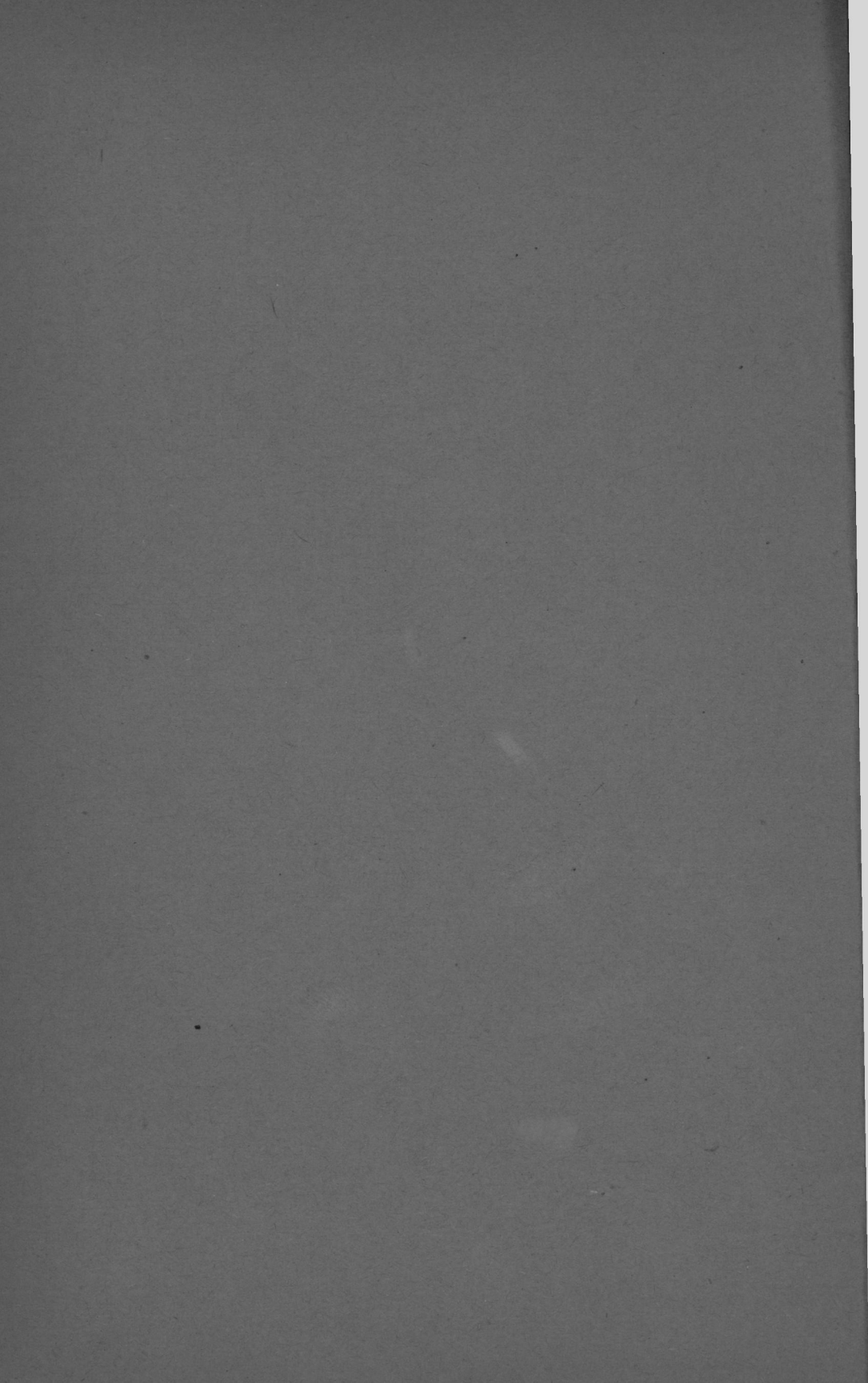
PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvarih.

V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1924

Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu.

Prof. Dr. G. Krek.

(Dalje.)

Kakor sem omenil, določa načrt petorico sodnikov kot pravilo, kolikor namreč ne odreja sam ali drug zakon kaj drugega (§ 35). Po našem načrtu samem bi naj trpelo to pravilo dvoje vrste izjem: plenarni senat («opšta sednica») in sodnik po edinec. Niti o tem, niti o onem nima načrt posebne določbe, ki bi se bavila z njima ex professo, marveč se ju spominja samo s citatom §§ 26 odnosno 27 v § 39. §§ 26 in 27 sta onadva paragrafa, ki urejata poslovanje plenarnega senata odnosno sodnika poedinca pri okrožnem sodišču in ki sem o njih razpravljajal zgoraj Sl. Pr. 1923, 166 ss. odn. 68 ss. O tem še podrobneje pozneje. Izmed »drugih zakonov«, ki odrejajo izjemno število sodnikov, prihaja tačas v poštev samo § 7, odst. 2 deln. kom. nač. cpr., ki predvideva trojico sodnikov po vzorcu § 8, odst. 1 sod. prav. v obliki čl. IV, št. 3 razbr. nov. za odločanje o rekurzih in prizivih zoper izreke okrožnosodnega sodnika poedinca.^{111a)} Načrt k. pr. r. nima —

^{111a)} Dočim je prevzel ref. nač. cpr. besedilo noveliranega § 8 sod. prav., vzbujajo pozornost, da se razlikuje odnosi § 7 deln. kom. nač. cpr. od svoje predloge. Izločil je iz področja senata trojice »pritožbe« v državljskih pravnih stvareh in pravne leke v upravnih stvareh, ki se tičejo advokatov in notarjev. Čemu? Glede slednjih stvari si razlagam izločitve z nedoločnostjo vsebine bodočega advokatskega in notarskega zakona (institut notariata je vsekako predviden za vso kraljevino že v sklepih širše komisije, točka XIV.). Komisijski načrt zakona o advokatih iz leta 1921 favorizira kot sodno stopnjo v advokatskih stvareh vrhovno sodišče, izločujoč veliko sodišče iz instančnega pota (1. stopnja: odbor, 2. stopnja eventualno: skupščina komore), in sicer tudi v stvareh, ki pozna glede njih samo dvoje instanc (§§ 6, 10, 32, 94, 115 itd). Veliko sodišče

vsaj po poročilu v Pravnem pregledu II. — nobene določbe glede zasedbe velikega sodišča (pr. zgoraj op. 39), bi jo pa, ako ostane pri načelu petorice, po mojem mnenju moral imeti vsaj toliko, kolikor je treba odstopiti od pravila petorice. Mislim, da je mnogo primerov, ki bi glede njih bilo moči se zadovoljiti s trojico sodnikov. Ali naj odloča n. pr. o ugovoru zoper obtožnico — tej v nač. k. pr. r. prevzeti (P o s i l o v i ć v Pravnem pregledu, II, 63, 64), v marsikaterem pogledu že ob sebi precej problematični avstrijski specialiteti — ali pa v številnih primerih pritožbe (»žalbe«) v resnici petorica višjih sodnikov po zaslišanju višjega državnega pravnikar (§ 331 nač. k. pr. r., O g o r e l i c a, 1. c. 99 s)? Ali je res potrebno, da angažiramo pet višjih sodnikov in še višjega državnega pravdnika, da sodelujejo pri odločanju o vzklicu (»nezadovoljstvu«) glede kazni, ali celo glede privatnopravnih zahtev in stroškov kazenskega postopka (§§ 337, št. 3, 332, 333, odst. 4 nač. k. p. r., O g o r e l i c a ib. 99, 100)? Zlasti še tedaj, ko bi navzlic vsem pomislekom obdržali izenostavljeni postopek s sodnikom poedincem pri okrožnem sodišču in z vzklicnim postopkom pred velikim sodiščem, kakor ga imajo že sedaj v Srbiji, Bosni, Hercegovini, Hrvatski in Slavoniji (prim. zgoraj op. 41¹¹²). Ali naj poprosjo

posluje menda samo pri advokatskih izpiti in kot posredovalno oblastvo pri dostavljanju obvestil odvetniške zbornice ali odbora podrejenim sodiščem. Tudi razlog, zakaj je deln. kom. nač. cpr. izpustil pritožbe v državljanskih pravnih stvareh, mi je moči samo slutiti. Meni vsaj trenutno ni znano, da bi c. pr. r. ali i. r. ali drug civilnopravni zakon predvideval primer pritožbe kot pravnega leka z devolutivnim učinkom. T. zv. nadzorstvena pritožba (§ 78 o. z.) je upravnopravne narave in ni pravni lek v pravem smislu, niti nima devolutivnega efekta. Naš nesporni postopek pozna sicer pritožbo, toda samo kot synonymon za rekurz (§ 9). Ako bi torej pravni leki v advokatskih in notarskih upravnih stvareh v resnici ne prišli v poštev, se zdijo omenjene izločitve utemeljene. Na primere, ki bi glede njih morda predvidevali materialnopravni zakonj pritožbe kot pravni lek, se se nam, mislim, ni treba ozirati. Kajti ti izjemni primeri numerično gotovo ne bodo igrali velike vloge in se bodo mogli reševati v rednem senatu.

¹¹²) V op. 41 se je vrnila pisna pomota. Na strani 125 Sl. Pr. 1923 odn. str. 57 čitaj v 11. vrsti petita od zgoraj namesto »To odgovarja tudi stališču...«: »To ne odgovarja stališču...«. Slovenski pravniki (prim. Sl. Pr. 1922, 63) in Kremžar (ib., 22, 23) so se namreč izrekli za solucijo

sodbe sodnika poedinca res petorica sodnikov velikega sodišča? Zdi se mi, da so posli velikega sodišča v kazenskem postopku taki, da bi se mogli vsaj v kazenskem postopku odločiti za načelno zasedbo s tremi sodniki, če že nočemo vpletati senata trojice kot obče veljavno pravilo.^{112a}) Dokler pa avstrijskih novel h k. pr. r. (pristojnost sodnega dvora prve stopnje za rešitev pravnih lekov, vloženih zoper odločbe sodnika poedinca tega sodnega dvora.)

^{112a}) Tudi ravnokar publicirana nemška Naredba o sodni ustavi in kazenskem pravosodju od 4. januarja 1924, RGBl. I, str. 15, ki se opira poglavitno na načrta iz leta 1919 in 1923, na Schifferjev načrt (prim. moj referat o Deutsche Juristenzeitung v tem sešitku Sl. Pr.), deloma tudi na Volkmarjeve predloge (glej op. 84) in ki bo stopila v veljavo večidel 1. aprila 1924, se zadovoljuje pri sodnem dvoru druge stopnje s tremi, pri vrhovnem (Reichs-) sodišču pa s petimi (izven glavne razprave tudi s tremi) sodniki. V ostalem izenostavlja ta naredba kazensko sodstvo prav temeljito. V tem pogledu hodi z njo v stop Naredba o razbremenitvi državnega sodišča od 15. januarja 1924, RGBl. I, str. 29, in zlasti Naredba o postopku v državljanskih pravnih sporih od 13. februarja 1924, RGBl. I, str. 135. Kako globoko segajo te reforme, ki so jih smatrali »glede na stisko naroda in države za potrebne in nujne«, se vidi iz nastopnih beležk: A. Iz naredbe o kazenskem sodstvu: I. Na prvi stopnji: 1) Uradna (okrajna) sodišča so pristojna za prestopke, pregreške in hudodelstva, ogroževana s kaznijo na prostosti do 10 let in za številna druga, taksativno navedena hudodelstva (§ 6). Uradni sodnik sodi sam o prestopkih (§ 7), o pregreških, ki so podvrženi zasebni obtožbi, o pregreških, ogroževanih z ječo (Gefängnis) do 6 mesecev in o vseh pregreških, ki glede njih to predlaga državni pravdnik, ker je pričakovati kvečjemu obsodba na enoletno ječo (§ 8), končno o hudodelstvih težke tatvine in prikrivanja ter takih hudodelstvih, ki so hudodelstva le vsled povratka h kaznivemu dejanju, ako to predlaga državni pravdnik in obdolženec temu ne oporeče (§ 9). 2.) Skabinska sodišča, zasedena z enim uradnim sodnikom in 2 večnikoma, odločajo, kolikor uradni sodnik ne odloča sam. Še enega uradnega sodnika je pritegniti po predlogu državnega pravdnika (§ 10). 3.) Porotna sodišča, zasedena s 3 sodniki in 6 porotniki (§ 12), so pristojna za hudodelstva, ki ne gredo niti pred uradna sodišča, niti pred državno sodišče (§ 14). Važno je, da odločajo sodniki in porotniki tako o krivdi, kakor o kazni v zajemno in da izvršujejo porotniki sodniško zvanje med glavno razpravo v isti meri kakor skabini. Bistveno gre torej za skabinsko, ne za porotniško sodišče. Izven glavne razprave odločajo med zasedanjem člani sodniki, izven zasedanja pa kazenska komora deželnega sodišča (§ 12). II. Na drugi stopnji vršijo sodstvo deželna sodišča, ki so pri glavni razpravi zasedena a) z enim predsednikom in 2 skabinoma (mala kazenska komora) pri vzklicih zoper

velja petorica sodnikov kot pravilo, bo moral vsekako kazensko-pravdni red poskrbeti, da se ta veliki in dragi aparat vsaj tedaj ne mobilizira, kadar gre za izpodbijanje sklepov in odredb, ki so manjše važnosti.

sodbe uradnega sodnika; b) s 3 sodniki in 2 skabinoma (velika kazenska komora) pri vzklicih zoper sodbe skabinskega sodišča (§ 11). III. Revizijska sodišča so: 1.) Višja deželna sodišča, zasedena s 3 sodniki, le na glavni razpravi s 5 sodniki (§ 1). Ona odločajo o reviziji a) zoper sodbe male kazenske komore, b) zoper sodbe velike kazenske komore, ako je na prvi stopnji razsodilo skabinsko sodišče, zasedeno z enim sodnikom in 2 skabinoma, in c) zoper sodbe velike kazenske komore in porotnih sodišč, kolikor se opira revizija zgolj na kršitev pravne norme deželnih zakonov (§ 16). 2.) Državno sodišče, zasedeno s 5, ev. 3 člani (§ 2), ki odloča o reviziji zoper sodbe porotnih sodišč in velike kazenske komore, kolikor ni pristojno višje deželno sodišče (§ 17). Razen teh pristojnostnih predpisov bi bilo omeniti še to: Dvotretjinsko večino zahteva zakon tudi za vsako obtoženco neugodno odločbo o vprašanju kazni (§ 20). Bistveno razbremenilno utegnejo učinkovati povsem nove, po mojem mnenju pa zelo opasne določbe, ki se po njih prestopki sploh ne preganjajo (»werden nicht verfolgt«), ako je krivda majhna in so posledice malotne (izjema: javni interes, da se stvar odloči po sodišču), in ki sme po njih državni pravdnik s privolitvijo uradnega sodnika pod istima pogojeva javno obtožbo opustiti celo glede pregreškov (kann ... absehen) (§ 23). Delno nadomestitev legalitetnega principa s principom oportunitete je pač pripisovati vplivu mnenja, ki ga je bil oddal sen. predsednik drž. sodišča Lobe (Verhandlungen d. 32. Deutschen Juristentags I, 1914, 132 ss). Še en primer izjeme od obveznega pregona ustanavlja § 24: ako kazen, ki bi jo bilo moči izreči, ne zehita mnogo (»nicht ins Gewicht fällt«) v primeri h kazni, ki je bil nanjo obdolženec pravomočno obsojen ali ki jo ima pričakovati zaradi drugega čina. K temu še pride, da je pri prestopkih in določnih privatnih pregreških (razen potom tiska storjenih) vzklic izključen, ako je bil obdolženec oproščen ali obsojen edino le na denarno kazen. V takih primerih je dopustna revizija v omejenem obsegu, ki o njej odloča višje deželno sodišče (§ 33). Kolikor je vzklic sploh dopusten, je moči sodbo izpodbijati namesto z vzklicom z (utesnjeno) revizijo, ki o njej odloča tisto sodišče, ki bi bilo pristojno, ako bi bila revizija vložena po izvršenem vzklicnem postopanju (§ 34). Možnost izdajati kazenska povelja je razširjena na primere, ki se glede njih izreka kazen na prostostj do 3 mesecev (§ 37). Razen teh in drugih stalnih olajšav pa odreja petj odsek naredbe številne, deloma naravnost neverjetne zasilne mere za dobo od 15. januarja do 31. marca 1924. Tako so med tem časom suspendirana vsa skabinska in porotna sodišča in sodijo namesto njih uradni sodnik sam odnosno člani sodniki porotnega sodišča (§ 44). Postopek o privatnih obtožbah sploh počiva do 31. marca 1924.

Po § 39 je med drugimi tudi določbo § 26 uporabljati smisloma, to je določbo o občem ali plenarnem senatu, ki bi ga potemtakem sestavljali podpredsednik in vsi sodniki velikega sodišča pod predsedstvom njegovega predsednika. Pomisleke, ki sem jih izražal zoper določbo § 26 (Sl. Pr. 1923, 173

(§ 45)! Pri prestopkih in pregreških je vzklic izključen v primeru prostoreka ali obsodbe na denarno kazen. Možna je samo revizija, gredoča na višje deželno sodišče (§ 46). B. Naredba od 13. februarja 1924 o **civilnem** sodstvu, ki bode stopila v veljavo 1. junija 1924, a bo segala načeloma nazaj na že višeeče spore (čl. VII), obsega veliko število procesualnih, vsled tega na tem mestu le mimogrede omenjenih določb, ki naj postopek razbremenjujejo in pospešujejo s strožjim povdarjanjem oficialne maksime, z ohlapnejšim uporabljanjem načela ustnosti, z uvedbo prekluzijske maksime in z uporabljanjem načela pravdne koncentracije, z izenostavljanjem dokaznega postopanja, z omejevanjem pravnih lokov, z lajšanjem in krajšanjem pisnega dela sodišč itd. Končno so vendarle tudi v Nemčiji spoznali dobrote prvega naroka pred sodnikom poedincem. Dali so mu področje, ki presega območje našega prvega naroka. Sploh so prevzeli post tot discrimina rerum marsikatero določbo iz našega c. pr. r. Dalje je vpeljano poravalno postopanje (Güteverfahren) pred sodiščem ali posebnim poravnalnim uradom (Gütestelle; Grimm, kje si?) in sicer v mnogih primerih kot obvezno (čl. II. točka 56 ss). V takih primerih velja morebitna takojšnja tožba kot poravalen predlog. Mislim, da bo ta postopek, kolikor se bode vršil pri (uradnem) sodišču, potek pravde samo zadržaval, ne glede na to, da je sodnik že brez tega posebnega postopka obvezan napotiti stranke k poravnanju. Tudi v civilnem postopku je moči preskočiti prizivno stopnjo, ako privoli nasprotnik, in vložiti takoj revisio per saltum, ki se v tem primeru ne more opirati na nedostatke postopanja. Kjer zavisi pristojnost sodišča ali dopustnost pravnega leka od vrednosti spornega predmeta, je prepuščeno drž. ministru pravosodja, da določa zneske po zaslišanju odbora državnega zbora.

Bodočnost pokaže, ali dovedejo deloma zelo komplicirane izpremembe do zaželenega cilja, ne da bi kvarno vplivale na kakovost sodstva in pravno sigurnost. Nečuveno in glede na njegovo civilno sodstvo nerazmerno razširjeno področje okrajnega sodnika poedinca v kazenskih stvareh in istotako obširno področje skabinskih sodišč je za nas vsekako nesprejemljivo iz razlogov, ki smo o njih že razpravljali podrobneje. Zelo nevarna se mi zdi tudi ureditev vzklica zoper rabsodbe okrajnega sodišča, ki odloča o njem skabinsko sodišče, sestavljeno iz enega učenega sodnika in 2 sodnikov laikov. Ako preglasujeta laika svojega predsednika, ima njuno mnenje premoč nad mnenjem dveh učenih sodnikov. To ne more donášati dobrih plodov. Istotako ni moči odobravati odvisnosti zasedbe velikega skabinskega sodišča (pritegnitev še enega uradnega sodnika) od preudarka državnega pravdnika, to tem manj, ker je ravno od tega od-

odn. 74), veljajo tudi tu, vendar ne v tolikšni meri, ker število sodnikov velikega sodišča števila 10 itak znatno ne prekorači. Glede poedinih primerov § 26, ki naj pri njih posluje plenarni senat, ni menda vobče niti ob uporabljanju za velika sodišča nobenih pomislekov.^{112b)} Pač pa je tu še bolj kakor glede okrožnih

visna tudi nadaljnja instančna pot (pristojnost višjega ali pa državnega kot revizijskega sodišča). S to določbo kakor tudi z nekaterimi drugimi predpisi je ogrožena enotnost sodstva. Zelo sumne so omejitve vzklica zoper rzsodbe okrajnega sodnika, če se pomisli, kako ogromno in važno bo odslej njegovo področje in kako velika vsled tega njegova odgovornost. Geslo *In dubio mitius* dobi še nevidnega tovariša v zavesti sodnika, da mu je moči s prostornikom svojo sodbo odtegniti izpodbijanju! Izpremembe, ki so prevzete iz našega c. pr. r., nas utrjujejo v zavesti, kako dober je naš zakon, in nam predočujejo, da so besede, ki jih je izrekel Italijan *Calamandrei* (*Rhein. Zeitschr. f. Zivil- u. Prozessrecht XI*), poročajoč o italijanskem, tesno našega c. pr. r. držečega se načrta c. pr. r. *Giuseppa Chiovende*, navzlic novejšim kodifikacijam še sedaj resnične, besede namneč, da je naš c. pr. r. »das Neueste und Vollkommenste, was die Wissenschaft auf dem Gebiete des Gerichtswesens zu erwirken vermocht hat«. V ostalem pa bi ne bilo zadržka, da prevzamemo tudi mi to ali ono olajšavo, ako se obnese. Zelo simpatična se zdj na pr. na prvi pogled alternativna uporaba priziva [vzklica] in revizije. Bojim se le, da se zastopniki strank ne bodo pogostoma posluževali te možnosti. Namesto sedanjega *casus impotentiae* nastopi najbrže *casus nolluntatis*. Ako se pa skrajšana pot strankam končno vendarle priljubi, je podana nevarnost, da bo vrhovno sodišče ob istočasni razbremenitvi višjih sodišč neprimerno obremenjeno. Težko tudi, da se obnese dobro zamišljeni in tako skrbno in podrobno urejevani »Güteverfahren«. Prim. tudi prav skeptično sodbo o predmetnih naredbah, ki jo objavlja *Lobe* v *DJurZtg* 1924, 81 ss. odn. 157 ss., pristavljajoč nekaj upoštevnihs nasvetov *de lege ferenda*.

^{112b)} V pogledu na okrožno sodišče, ob upoštevanju čl. 11, odst. 1 II. nač. sod. zak. pa tudi glede velikega sodišča, je opozoriti na št. 2 § 26, ki med drugim odreja, da odloča plenarni senat o predlogih, ki se naj stavijo »radi promena u ...popunjavanju samog okružnog suda ili njemu potčinjenih sudova z obzirom na *upražnjena* i nova mesta«. Pri »novih« mestih gre očividno za nove sistemizacije, ki se naj o njih izjavi obči senat okrožnega sodišča. To je v redu. Predlogi o namestitvi na »izpraznjena« mesta pa po čl. 12 I. nač. sod. zak. ne spadajo v področje plenarnega senata okrožnega, temveč velikega sodišča. Ako bi obveljala določba čl. 12, ki se po njem volijo tudi sodniki okrajnih in okrožnih sodišč, bi se morali spomniti te določbe ne v § 26, temveč v § 40 (prim. zgoraj nadaljnji tekst). Ako pa bi prišlo do uzakonitve določbe čl. 11, odst. 1 II. nač. sod. zak., ki po njem sodniki sploh nimajo nobenega vpliva na imenovanje prvostopnih sodnikov, tedaj bi bila določba § 26, št. 2 o »izpraz-

sodišč na mestu pristavek, ki razodeva, da ne gre za taksativno navajanje poslov. Kajti že načrt sam odkazuje plenarnemu senatu v § 38 — in tu gre v resnici vsekako in vselej za vse sodnike — pretresovanje o dodelitvi poedinih sodnikov oddelkom (senatom). Dalje mu pripada po § 40 izbor predsednikov, podpredsednikov in sodnikov okrožnih sodišč in izbor okrožnih sodnikov v smislu zakona o sodnikih. Glede predsednikov okrožnih sodišč in glede »apelacijskih« (in »kasacijskih«) sodnikov predvideva že ustava v čl. 111, da se postavljajo »izmed kandidatov, ki jih izbere volilno telo, čigar sestava se natančneje določi z zakonom«. Ta zakon je zakon o sodnikih, čigar I. nač. pa določa v čl. 12, odst. 1, da se birajo razen omenjenih sodnikov tudi sodniki okrajnih in okrožnih sodišč, in v čl. 12, odst. 5, da bira »apelacioni sud u opštoj sednici«. Po teh določbah se je čutila redakcijska komisija vezano; glede nanje je uvrstila v naš načrt predpis § 40, ki ga v ref. nač. še ni bilo. Zato mi ni jasno, zakaj so v tem paragrafu izpuščeni sodniki velikega sodišča, za katere je kandidate izbirati že po ustavi, in sicer, kakor izhaja iz čl. 12 I. nač. sod. zak., najprej v plenarnem senatu velikega sodišča. Težko, da bi bila smatrala komisija ravno te sodnike s citatom § 26 (natančno št. 2 tega §) v § 40 (»osim stvari navedenih u § 26«) kot prizadete. Najbrže gre tu za pisno pomoto. Ker se je držal, kakor rečeno, kom. nač. v tem pogledu I. nač. sod. zak., so izpremembe, ki jih je tu napravil II. nač. sod. zak., posebno pomembne, in sicer zlasti v dveh ozirih. Z ene strani ta načrt ne pozna več izbora prvostopnih sodnikov, ki jih naj predlaga po novi redakciji neposredno pravosodni minister,¹¹³⁾ temveč, kakor

njenih« mestih netočna ne samo glede okrožnih sodišč, marveč bi ne bila uporabna niti za velika sodišča. Kajti predlaganje sodnikov velikega sodišča in predsednikov okrožnih sodišč je v § 40 itak navedeno izrečno, s predlaganjem prvostopnih sodnikov pa bi niti velika sodišča ne imela opraviti (prim. o tem tudi op. 113 a).

¹¹³⁾ Ni se čuditi, da opremlja elaborat pravosodnega ministrstva šefa tega urada z atributom vsemogóčnosti. Smemo pa kljub tej lastnosti dvomiti, da bi bil minister tudi vseveden. In to bi moral biti, če se mu naj posreči, »iz spiskova lica koja žele biti sudije svih redova suda, i koja izpunjavaju uslove ... ili inače, po prijavi kandidata« izbrati in predlagati tistega sodnika, ki mu gre mesto ne samo po službeni

ustava, samo še izbor predsednikov okrožnih sodišč, »apelacijskih« in »kasacijskih« sodnikov (čl. 11 in čl. 12, odst. 2 II. nač. sod. zak.^{113a}), z druge strani vsaj glede predsednikov

starosti, marveč tudi po usposobljenosti, zlasti če pomislimo, da vodi ta seznam ministrstvo samo (čl. 11, odst. 1 II. nač. sod. zak.; o tem tudi v op. 114). Najbrž vendar ne pojde brez evidence in brez predlogov nižjih instanc. Kdo pa naj tedaj predlaga prvostopne sodnike? Morda občni senat ali pa personalni senat, ki o njem ni govora nikjer, ali pa predsedniki sodišč? (prim. op. 97). Ves postopek je v temi, kakor zastavlja II. nač. sod. zak. sploh uganko za uganko. Vidi se na mnogih mestih precej površnega dela zakonodavne tehnike nevajena roka.

^{113a}) Ako določa ustava s čl. 111, da se postavljajo »apelacijski« in »kasacijski« sodniki in predsedniki prvostopnih sodišč izmed kandida-
tov, ki jih izbere volilno telo, ni s tem seveda nikakor zabranjeno, da bi sod. zak. predvideval volitev tudi za postavljanje ostalih sodnikov. Unius positio non est alterius exclusio. Izrečeno je s tem samo, da se za sodnike, omenjene v čl. 111, mora predpisati volitev. Pač pa izhaja iz antiteze med »sodniki« in »predsedniki«, da predpis o obligatorni volitvi za predsednike velikega in vrhovnega sodišča ne velja. Besedo »sodnik« je torej razumevati v ožjem, striktnem pomenu. II. nač. sod. zak. odreja volitev izključno le glede oseb, navedenih v čl. 111. Načelo biranja začenja učinkovati še le pri predsednikih okrožnih sodišč in se pri sodnikih vrhovnega sodišča konča, pri čemer preskakuje predsednike velikih sodišč. Te predsednike kakor tudi predsednike vrhovnega sodišča naj bi predlagal zopet pravosodni minister sam, in sicer po zaslišanju ministrskega sveta. Iz tega bi sledilo ne samo, da se vrši predlaganje brez volitve, temveč da bi pri imenovanju teh predsednikov niti veliko, niti vrhovno sodišče sploh ne imelo nobene besede. Vse bi bilo v rokah vlade, ki bi se ji v nobenem pogledu ne bilo treba ozirati na kakršnekoli pogoje, zlasti ne na usposobljenost. Ali je to sad čl. 111 ustave, da se ravno imenovanje najvišjih sodniških mest izpostavlja političnim vplivom? Breznačelnost II. nač. sod. zak. poganja čudne cvete. Ali pa se izraža morda v nastopnem shematu vendar nekaj principov:

sodnik okrajnega sodišča: minister brez vota sodnikov

» okrožnega » : » » » »

predsednik » » : izbor

sodnik velikega » : »

predsednik velik. sodišča: minister brez vota sodnikov

sodnik vrhovnega » : izbor

predsednik » » : minister brez vota sodnikov

Jaz sem iskal vodilno misel zaman. Na prvi pogled se zdi, da so hoteli tiste sodnike, ki jim je zadača tudi pravosodna uprava, emancipirati od vplivanja birajočih sodnikov tovarišev. Ta ideja bi bila razumljiva. Vendar nasprotujejo temu zakonodavčevemu namenu določbe, ki se po njih p r e d-

okrožnih sodišč in članov velikega sodišča, za katere se kandidati izbirajo najprej pri velikem sodišču, ni več predpisano, da se mora izbor vršiti v plenumu (prim. čl. 11, odst. 2). Ali je bil dotični passus nalašč izpuščen ali pa je le pomotoma izostal, mi seveda ni znano. Prej bi pa domneval drugo možnost. Ako bi ostalo pri ureditvi II. nač. sod. zak., ki se volijo po njem samo predsedniki okrožnih sodišč in člani velikega (in vrhovnega) sodišča, bi ne imel pomislekov zoper kompetenco plenarnega senata. Drugače pa, če se vzpostavi kompetenca tega senata tudi za izbor prvostopnih sodnikov vseh vrst, kakor jo predvideva še I. nač. sod. zak. Za te izbore se mi zdi precej veliki, neokretni in dragoceni aparat plenarnega senata neekonomičen in neumesten. Neekonomičen zaradi tega, ker bi se moral sestati mnogokrat, s čimer bi se tratile po nepotrebni sili, ki bi jih morali kolikor moč osredotočiti v judikaturi; neumesten pa zato, ker veliko število članov zlasti pri personalnih vprašanjih nikakor ne poveča garancije za pravičnost sklepa, temveč jo utegne celo zmanjšati. Ako bodo referati pri velikih sodiščih, kakor sedaj pri nas, razdeljeni ne samo po panogah prava, marveč — kakor želi § 23, odst. 2 posl. — tudi teritorialno, se lahko pripeti, da imajo v plenarnem senatu večino taki člani, ki niso nikdar imeli prilike ali le zelo redko, da bi se seznanili s kakovostjo dela konkretnih kandidatov. Ti člani pa se bodo morali zanesti na mnenje tovarišev, ki poznajo delovanje kompetentov iz avtopsije — torej je njihova navzočnost nepotrebna —, in bi imeli preko tega kvečjemu še opasno priliko, da glasujejo drugače iz drugih razlogov kakor strogo stvarnih. Njihovo sodelovanje je torej nepotrebno ali celo kvarno. Za izbor prvostopnih sodnikov bi ne samo zadostoval, temveč bil bi edino umesten **p e r s o n a l n i** senat petorice ali sedmorice sodnikov, ki bi bil vsako leto v naprej sestavljen po teritorialnem principu tako, da bi bilo moči vsaj večini članov **presojati** poslovanje kompetentov na podlagi lastnih opazovanj.

s e d n i k i okrožnih sodišč v o l i j o (tu so bili vezani po ustavi), pred vsem pa določbe, ki je po njih oddaja mnenja sodnikov izključena glede prvostopnih sodnikov. Da je postopek tako glede primerov samostojnega predlaganja po ministru, kakor v primerih volitve nesprejemljiv, o tem prim. tudi op. 104 in 114.

Ta personalni senat bi mogel biti morda identičen s predsedniškim kolegijem, sestavljenim iz sodnih predsednikov in predsednikov oddelkov, zlasti prizivnih in vzklicnih senatov (prim. o njem Sl. Pr. 1923, 115, 116 odn. str. 47, 48 in zgoraj str. 24 odn. 123), morebiti dopolnjenim z enim izvoljenim sodnikom ali dvema kot zaupnikoma prvostopnih sodišč. Ta ureditev bi bila smotrena zlasti tedaj, ako poverimo temu kolegiju tudi periodično ocenjevanje (prim. op. 37), ki niti po načrtih sod. zak., niti po zak. sl. prag. ni urejeno, pa je vendar nepogrešljivo.¹¹⁴⁾ Za izbor v plenarnem senatu pa bi bil

¹¹⁴⁾ Če je zadevno sodelovanje občega senata neumestno in nesmotreno že pri velikem sodišču, velja to v še večji meri za predpis čl. 12, odst. 5 I. nač. sod. zak., ki bi po njem v r h o v n o sodišče »u opštoj sednici« imelo izbrati dve osebi in ji predlagati ministru pravde; zlasti če se preudarja, da plenarni senat vrhovnega sodišča v ničemer ni vezan na predloge velikega sodišča. Ali so se zakonodavci predočevali, da bode štelu vrhovno sodišče okrog 60 članov? In ta skupščina 60 vrhovnih sodnikov naj bi zborovala ob biranju vsakega okrajnega sodnika!! II. nač. sod. zak. je pač to napako hote ali nehote popravil toliko, da sestopa plenarnega senata vsaj ne predpisuje izrečno, pri tem pa — kakor smo videli v op. 113 a — zabredel v nedoslednosti. Zlasti pa je ostala določba čl. 12, odst. 2, ki se vrši po njej vsaj volitev kandidatov za vrhovno sodišče v plenumu. Določbe I. nač. sod. zak. pa vsebujejo gorostasno potrato dragocenege sodniškega materiala. Koliko teh približno 60 sodnikov pa pozna vse kandidate, zlasti prvostopne sodnike? Da ne govorim d tehtnih pomislekih, ki izvirajo in bodo še dolgo časa izvirali iz različnosti zakonodaj in s to različnostjo združenega dejstva, da pretežna večina občega senata sploh ne bo imela prilike, da bi spoznala delovanje kandidatov iz avtopsije. Za zdaj in še za dolgo dobo si senatov vrhovnega sodišča ni moči misliti brez teritorialno urejene organizacije. Vrhovno sodišče bo moralo biti razdeljeno na toliko glavnih sekcij, kolikor je zakonodaj (približno tako, kakor sedaj zagrebški Stol sedmorice). Sodnikom poedinega odseka bode znana pretežno samo zakonodaja njihovega odseka; zaposliti jih je moči vsled tega le pri popresojanju stvari iz njihovega partikularnopravnega področja. Jasno je, da tudi spisov drugih odsekov praviloma ne bodo dobili v roke. Zato niti opazovati ne bodo mogli, kako vrše podrejeni sodniki drugih odsekov svoje posle. Pri volitvah pa naj bi oddali vendarle vsi svoj glas, pretežna večina torej brez poznanja sodnikov in razmer. Stvar je tako nesmiselna, da jo opravičuje edinole domnevna predpostavka, da bode stopil zakon o sodnikih v moč šele tedaj, ko bode tudi vse drugo zakonodavstvo naše države vsaj glede glavnih (torej tudi materialnopravnih) kodifikacij izenačeno, da bodo vsled tega mogli sedeti na pr. slovenijanski sodniki v senatu, ki sodi o beograjski pravdi. Pa niti

kvečjemu tedaj, če bi se moralo izpremeniti besedilo § 40 v smislu čl. 11, odst. 2 II. nač. sod. zak. tako, da pristoji izbor velikemu sodišču samo glede predsednikov okrožnih sodišč in sodnikov velikega sodišča. Člane velikega sodišča pa bi bilo pač treba izrečno omeniti v § 40, ker predvideva njih volitev tako ustava kakor sod. zak. Razen teh poslov gredo v področje občega senata velikega sodišča po našem načrtu še druge stvari; tako *expressis verbis* predlogi odnosno oddaja mnenj po §§ 17, odst. 2, 34, odst. 2, 70, 79, odst. 2, 83, brezdvomno pa tudi oddaja mnenj po §§ 5, odst. 1, 8, odst. 3, 30, 79, odst. 1 itd., čeprav je tam govor samo o mišljenju »velikega sodišča«, ne da bi bila izrečno ustanovljena kompetenca plenarnega senata. Da spadajo tudi ti posli v njegovo področje, razodeva splošna določba § 26, št. 1 in 2 v zvezi s § 39.

S temi primeri, navedenimi v načrtu samem, pa področje občega senata še zmerom ni izčrpano. Tako mu je po čl. 35, odst. 2 in 34 I. nač. sod. zak. odn. po čl. 29, odst. 2 in 28 II. nač. sod. zak. (prim. čl. 112, odst. 1 ustave) odločati,¹¹⁵⁾ ali je tedaj bi obči senat ne bil umesten, ker je njegovo delovanje vseskoz nesmotreno. Edini korektiv bi bila periodična kvalifikacija po predsedniškem kolegiju (prim. tudi op. 96 in 104), če se hoče, tudi starešine, torej ne ali vsaj ne samo kvalifikacija *ad hoc*. I. nač. sod. zak. ima o ocenjanju še določbo (čl. 12, odst. 4), zahtevajoč, da se pošljejo kompetenčne prošnje velikemu sodišču »sa prepisom službenog lista i mišljenjem starešine«. Ta sicer v marsikaterem pogledu nepovoljna določba bi v zvezi s čl. 115, št. 16, čl. 72, št. 2 in čl. 62 zak. sl. prag. za silo zadoščala, če bi v 2. odstavku čl. 72 ne bili uprav sodnikj izrečno izvzeti iz uporabe splošnih določb čl. 72 do 87 o ocenjanju. V II. nač. sod. zak., dosti reakcionarnejšem in nedoslednejšem od prvega, je tudi fragmentarična določba čl. 12, odst. 4 izginila. Ta načrt govori le o mističnem »spisku kandidata koji ispunjavaju uslove« (čl. 12, odst. 1), spisku, ki ga »če voditi, ministarstvo prayde« (čl. 11, odst. 1). Ali bo ta katalog potoval vsakokrat, kadar bodo volitve, iz Beograda k dotičnemu velikemu sodišču? Pravosodno ministrstvo namreč te spiske ne samo da »vodi«, jih tudi »čuva i održava« (čl. 12, odst. 1). Temen je namen besed! Cf. tudi upravičeno grajo pri Pasiñiju l. c., 403.

¹¹⁵⁾ Ta neumesna in odložna določba, ki se zoper njo izjavili slovenski pravnikj že pred uzakonitvijo ustave (prim. referat o Babnikovem predavanju na »Pravnikovih« diskusijah o ustavnem načrtu [Sl. Pr. 1921, 33] in Skumovičeve pripombe o priliki diskusij o I. nač. sod. zak. [Sl. Pr. 1921, 280]), kajpak ne more več biti predmet diskusije. Ustava je pustila nerešeno samo vprašanje, v kakšnem senatu odloča veliko odn. vrhovno sodišče.

razlog podan, da se toži sodnik zaradi sodno kaznivega dejanja ali na povračilo škode, povzročene zlonamerno ali po veliki nemarnosti v izvrševanju službe (čl. 32, odst. 1 in 2 I. nač. sod. zak. odn. čl. 26, odst. 1 in 2 II. nač. sod. zak.), in on označi eventualno tudi sodišče, ki naj sodi (čl. 36 I. odn. čl. 30 II. nač. sod. zak.).¹¹⁶⁾ Niti tu ne smatram, da je plenarni senat po-

¹¹⁶⁾ Tako v ustavi, kakor v načrtih sod. zak. se govori izrečno o sindikatni odgovornosti sodnikov, ne pa poleg nje o odgovornosti države. V tem pogledu se razločujejo določbe čl. 112, odst. 1 od določbe čl. 18, odst. 3, ustave, ki ustanavlja glede ostalih javnih uradnikov primarno odgovornost države in sekundarno odgovornost uradnikov državi. Sodniki odgovarjajo neposredno strankam. Določba čl. 18, odst. 3 je menda uporabna nanje samo v primeru, da toži stranka neposredno državo. Vendar ne more biti nobenega dvoma, da odgovarja država tudi v primeru, da je sodnik tožen neposredno, poleg njega za škodo, ki jo je povzročil sodnik v izvrševanju (tudi o priliki izvrševanja?) službe, in sicer po splošnih zasebnopravnih načelih. Odgovornost države pa se razteza na vsako vrsto sodnikove krivde, čeprav je odgovornost sodnika samega omejena na dolus in culpa lata. Istočasno tožiti državo in sodnika bo moči, ako ima tožitelj dovoljenje za tožbo zoper sodnika. Obadva bosta mogla biti tožena kot sospornika v smislu § 11 c. pr. r. (§ 114 ref. odn. § 112 deln. kom. nač. cpr.). Kajti za tožbo zoper državo so pristojna »redna sodišča« (scil. prve stopnje) (§ 18, odst. 3 ustave) in isto bo veljalo tudi za tožbo zoper sodnika, ker se nanaša delegacija po sod. zak. pač le na krajevno, ne na stvarno ali instančno pristojnost. Enotne sporne stranke po § 14 c. pr. r. (§ 117 ref. odn. § 115 deln. kom. nač. cpr.) pač ne bosta tvorila. Ali postane sodišče, določeno za pravdo zoper sodnika, pristojno tudi za tožbo zoper državo? Saj ne gre za občo, temveč za posebno podsodnost (§ 93 sod. prav., § 93 ref. odn. § 90 deln. kom. nač. cpr.). Marsikatero vprašanje nastane, ki čaka še določene zakonske rešitve. Za napredek v primeru z našim sindikatnim zakonom pa smatram vsekako, da je sodnikova odgovornost znižana na zlonamernost in težko krivdo. To dviga pogum prebojazljivega sodnika in koristi posredno tudi občinstvu. Sodnik se ne bo držal krčevito pretiranega formalizma in ukrepal prosteeje in primerneje konkretnim interesom strank (prim. § 12, odst. 2 avstr. osn. zak. o sodn. oblasti od 22. novembra 1918, StGBI, 38, čl. 23 avstr. zvezne ustave od 1. oktobra 1920, BGBl 1 in § 19 avstr. ustavnega zakona od istega dne, BGBl 2; glej tudi izvajanja zdolaj k čl. 50, odst. 4). Kar sem tu izvajal, bo veljalo seveda šele tedaj, ko bode sod. zak. stopil v veljavo. Pa bi ne bilo nezanimivo izvedeti stališče naše prakse napram trenutnemu pravnemu položaju v Sloveniji, ustvarjenemu z ustavo. Tako je že konstelacija prav čudna, da mora po čl. 112, odst. 1 ustave odobriti tožbo zoper sodnika isto (»pristojno«) višje deželno sodišče, ki je pri njem vložiti tožbo in ki mu je soditi na prvi stopnji (§ 8, odst. 1 sind. zak. od 12. julija 1872, drž. zak.

treben; brez škode bi o teh stvareh odločal začetkom leta sestavljen senat petorice, toliko bolj, ker bodo zadevni sklepi pač bolj formalnega značaja liki predkazni sklep disciplinskega sodišča v smislu § 16 disc. zakona od 21. maja 1868, drž. zak. 46, ali sklep višjega deželnega sodišča o ugovoru zoper obtožnico v smislu § 214, odst. 1 k. pr. r., da se obtožbi ugodi.

Ako se upošteva, da so naši zakonodavci s plenarnim senatom vobče prav radodarni, je pričakovati, da bodo sestop tega senata predvidevali še drugi zakoni. Zato naj bi § 40 otvorile uvodne besede: »U krug rada opšte sednice velikega suda osim stvari navedenih *u tom zakonu i u drugim zakonima* spada i...«. Ostala vsebina se mora seveda prilagoditi dokončni redakciji sodniškega zakona, ki se naj pri njej upoštevajo zgornje pripombe.

Glede poslov, ki jih vrši sodnik po edinec pri velikem sodišču, citat § 27 v § 39 ne samo ne zadošča, temveč je deloma netočen ali pa problematičen. S pristavkom, da jih je smisloma uporabljati tudi za velika sodišča, se navajajo v § 39 številke 2, 4, 7, 8, 10, 14 in 17 § 27. § 42, odst. 2 (po prvotnem besedilu odst. 3) o. z. navaja vse številke 1—8, ki bi bile istovetne s številkami 1—12 § 27 (ako vštujemo tudi po razbr. nov. uvrščene primere 3 a, 7 a do c § 37 o. z. odn. primere 6, 8, 9, 11 § 27 našega načrta) ali pa s številkami 1—5, 7, 10 in 12 (ako naknadno dodanih točk ne vštujemo). Točki 14 in 17 § 27 se ujemata s točkama 11 in 14 § 37 o. z. in torej ne spadata v krog

112). Ali je treba odobritve višjega sodišča tudi glede sodnika nestrokovnjaka? Državo je tožiti vsekako pred »rednim sodiščem« (§ 18, odst. 3 ustave). Jeli »redno« sodišče de lege lata obče pristojno sodišče prve stopnje ali morda — kakor za sodnike — višje sodišče? Kaj tedaj, ako je tožena samo država in odgovarja vsled tega sodnik državi po čl. 18. Država sme svoje regresne pravice pač slejkoprej uveljaviti po sindikatnem zakonu, torej tako, da ali naznani sodniku spor (§ 15, odst. 1) ali si izposluje plačilno povelje pri »pravdnem«, torej višjem dež. sodišču (§ 19) ali toži sodnika v rednem postopku pri rednem sodišču prve stopnje (§ 21, odst. 1). Ali velja v prilog državi še danes omejitev § 1 sind. zak., ki morajo po njej vsa pravna sredstva biti izčrpana? Čl. 18 ne pozna te omejitve. Vsekako je pikantno, da je odgovornost enega in istega pravnega subjekta (države) istočasno različna po tem, katera izmed različnih partikularno-pravnih pravil je uporabljati.

v § 42 o. z. navedenih in za višja deželna sodišča uporabnih določb. Nekateri, v § 39 ne reproducirani dejanski stani se pri velikem sodišču res ne bodo več lahko uresničili. To velja n. pr. za konstelacije, ki so možne samo na prvem naroku (recimo št. 5: odločanje o vzpostavitvi v prejšnji stan zoper izostanek od prvega naroka). Pomisliti pa je treba, da bo veliko sodišče, čeprav izgubi pristojnost za sindikatne tožbe, morda izjemoma vendarle poslovalo kot sodišče prve stopnje, namreč tedaj, ako recipiramo njegovo pristojnost za ničnostne in obnovne tožbe po smislu § 530 št. 4, § 532 odst. 1 in 2 in § 540 odst. 3 c. pr. r. Za postopek bo uporabljati načeloma določbe 1. do 4. dela c. pr. r. (§ 533 c. pr. r.), zlasti bi bilo odrediti tudi prvi narok (Beantwortung der Fragen k § 239 točka 7). Dalje pa se da menda ena ali druga nenaavedena točka uporabljati izjemoma tudi za velika sodišča. Tak primer nam daje morda takoj št. 1. Postavim, da se vrši vsprejemanje dokazov vsled sklepa prizivnega senata pred odrejenim sodnikom velikega sodišča (§ 488, odst. 2 c. pr. r.) in se na dotičnem naroku došli novi zastopnik stranke, ki je dosedanjemu zastopniku dani mandat preklicala, ne more izkazati s pravilnim pooblastilom. Po mojem mnenju bi smel odrejeni sodnik tega zastopnika začasno pripustiti v smislu § 38 c. pr. r. brez sklepanja senata, in vendar je ta začasna pripustitev (št. 1) iz citata § 39 izločena. Z druge strani se morda ta ali oni navedeni primer ne dogodi pred velikim sodiščem nikoli. To velja takoj za št. 2: nalogi in odredbe, ki jih je izdati ob likvidiranju advokatskih pristojbin v smislu čl. V uv. zak. k c. pr. r. (posito, sed non concessio, da to točko sploh prevzamemo, k čemur primerjaj Sl. Pr. 1923, str. 168, 169, odn. str. 69, 70). Vrhovnosodna judikatura je ta posel preodkazovala prvostopnemu sodišču tudi tedaj, kadar gre za pristojbine za drugostopni ali tretjestopni postopek. (Odl. od 20. februarja 1900, Ur. zb. 896). Veliko sodišče bi torej nikdar ne prišlo v položaj, da bi ob likvidiranju sročkov izdalo naloge ali odredbe. V tem primeru, kakor tudi v morebitnih drugih takih primerih mi je moči možnost teh konstelacij misliti samo, ako bo veliko sodišče poslovalo v določnih stvareh kot prva stopnja (kakor posluje sedaj v Sloveniji in Dalmaciji v sindikatnih sporih, § 600 c. pr. r.) ali ako

naj bi sodil o p r a v n i h l e k i h, vloženi zoper take sklepe in odredbe prvostopnega sodnika, tudi samo sodnik poedinec. Z možnostjo, da bi sodilo veliko sodišče v posebnih postopkih kot prva stopnja, nam de lege ferenda pač vobče ne bo računati več, ker bodo pristojna tudi za sindikatne tožbe navadna, čeprav konkretno odrejena (po pravilu pač okrožna) sodišča prve stopnje (čl. 36 I. nač. odn. čl. 30 II. nač. sod. zak.); gre kvečjemu za poprej navedene izjemne primere, ki jih pozna avstrijski postopek, neposredna podlaga našega civilnopravnega zakonodavstva. Zoper drugonavedeno domnevo pa govori že de lege lata besedilo § 42, odst. 2 o. z. (verba legis: »Die im § 37, Z. 1 bis 8 bezeichneten Geschäftsakte und Erledigungen«, torej ne: »die *Entscheidung über Rechtsmittel gegen die im § 37, Z. 1 bis 8 bezeichneten Geschäftsakte und Erledigungen*«). V okviru te razprave mi ni moči se spuščati v podrobnosti poedinih primerov § 27. Opozarjam pa, da bi bilo treba možnost ali nemožnost uporabnosti poedinih točk za velika sodišča posamez raziskovati ali pa naštevanje poedinih točk v § 39 sploh opustiti in se zadovoljiti s samim citatom paragrafa, kar bi sicer ne bilo povsem točno, vendar neškodljivo, ker bi bile nemožne konstelacije itak implicate izločene s pristavkom, da je uporabljati določbo § 27 »shodno«, torej le smisloma.

Uvodne besede v § 39 pozvanega § 27 »Osim u predmetima navedenim u drugim zakonima« kažejo sicer, da naštevanje ni izčrpno. Vendar citat § 27 za veliko (in prav tako za vrhovno) sodišče ne zadošča, in to ne morda samo zaradi tega, ker primeri, ki jih navaja § 4 avstr. zak. od 24. febr. 1907, drž. zak. št. 41, sploh niso omenjeni niti tu, niti v poglavju o vrhovnem sodišču,¹¹⁷⁾ marveč poglavitno zato, ker generalna klavzula § 27 teh primerov niti zadeti ne more. Kajti med primeri § 27 in primeri ravnokar omenjenega zakona je v materialnem in zlasti v procesualnem pogledu bistvena razlika, čeprav je na videz tu in tam govor o enem edinem sodniku, ki naj rešuje te stvari. Opravila § 27 rešuje predsednik ali odrejen član senata kot s o d n i k p o e d i n e c. Obavljajoč te posle je iz-

¹¹⁷⁾ Načrta c. pr. r. imata pač odnosno določbo in sicer v § 8, odst. 2. V redakciji komisije se glasi ta določba tako: »Radi li se pak o odredjanju pomjesno nadležnog suda (§ 26), (citat bi se moral glasiti § 25) o de-

ključno on sam reprezentant sodišča, ki pri njem deluje, torej samostojen, ne »odrejen sodnik« v smislu §§ 34, 35 sod. prav. Zato je moči njegove dotične sklepe izpodbijati samo devolutivnim potom, torej, kolikor je pravni lek sploh dopusten, z rekurzom, ne da bi bilo treba ali moči poprej predlagati izpremembo sklepa po sodnem dvoru iste stopnje v smislu § 516 c. pr. r. Postopek v primerih § 4 cit. zakona iz leta 1907 pa je ta, da izdeluje poročevalec načrt rešitve in ga predlaga v odobritev predsedniku senata, ki rešitev odobri ali stvar preodkazuje senatu trojice, ako ima zoper rešitev pomisleke. To bistveno razliko prezira že § 27,¹¹⁸⁾ z naravnost usodno posledico pa § 49, ki predpisuje postopek, opisan v § 4 cit. zak., za vrhovno sodišče glede določnih primerov § 27, torej glede primerov, ki odloča o njih sodnik poedinec sam in za svojo instanco dokončno! Kolikor so ti primeri glede na vrhovno sodi-

legaciji sudova po §§ 28—30 (pravilno: §§ 27, 28) ovoga zakona, o rešavanju posala koje se sastoje samo iz priopćenja koja se imaju uzeti na znanje, ili se radi o tome da se saopće stanovite odluke drugim nadležtvima ili o poslovima što sadržavaju radnje i upravna naredjenja o rešavanju po predstavkama o neradu sudškom, o prepisci naših sudova sa inozemnim oblastima, o odbavljanju ili odašiljanju dokaza, o dostavi ili podnašanju nedovoljnih spisa ili se pak radi o uputama što se daju drugim nadležtvima ili se od njih traži izveštaj, izvestilac odeljenja sastaviće nacrt osnove odluke te će je predložiti na odobrenje predsedniku odeljenja. Ako se ovaj ne slaže s predlogom sazvaće vjeće od tri sudija — ubrojivši ovamo i sebe — koja će odlučiti o stvari. Isto vredi i za sve sporne (pravilno pač: za *velike*) sudove (§ 7).« Deloma neokretna, brez nemškega — nič manj okornega — izvirnika težko razumljiva formulacija krije vobče št. 1, 2 in 16 § 4. zakona iz leta 1907. Poslednji stavek, ki odreja brezizjemno uporabo za velika (kakor izhaja iz citata § 7, le pomotoma za vsa sporna) sodišča, se ne ujema povsem, ker se tiče citirani primer § 26 (recte: 25) t. j. primer § 28 sod. prav., izključno le vrhovnega sodišča.

¹¹⁸⁾ Besede »*kot sodnik poedinec*« v § 37, poslednji odst. sod. prav., ki ga je pristavila razbr. nov. (čl. I, št. 5), niso torej brezpomembne. Odnosni § 27 našega načrta jih nima. Prím. mojo formulacijo v op. 55. Ker so primeri § 4 zak. iz leta 1907 druge vrste nego primeri § 27 in ker je vsled tega tudi postopek tu in tam drugačen, ravno zato niti deskriptivna uvodna klavzula § 27 v zvezi s citatom tega paragrafa v § 39 ni pripravna kriti dejanske stane § 4 n. zak. Kajti ta klavzula se nanaša in se more nanašati seveda le na druge morebitne primere, ki o njih odloča sodnik poedinec sam brez vsakega vpliva in brez odobritve predsednika senata in brez možnosti izpremembe po senatu.

šče sploh praktični, o tem v pripombah k § 49. Tu nas zanima samo zgodovina te določbe, ker osvetljuje razlog, zakaj so primeri § 4 tudi v poglavju o velikih sodiščih ostali neomenjeni. § 44 ref. nač. je imel stvari § 4 brezdvomno v mislih, ko je odrejal: »Stvari upravnopravne narave (mišljeno je: sudske uprave) rješavajo se bez zaključka večá«. Redakcijski komisiji se je zdela ta določba koncipirana presplošno; razen tega primeri št. 1 do 3 § 4 s to določbo niso bili zadeti. Namesto pa, da bi naštel poedine primere po vzorcu § 4 ali rešili to vprašanje na drug način, smo se zadovoljili s citatom § 27, ki pa v njem primeri § 4 seveda niso in ne morejo biti obseženi. Da nismo prevzeli poedinih točk § 4, je morda utemeljeno. Kajti glede večine teh točk je negotovo, ali in kako jih bode naša zakonodaja recipirala, in niti pričakovati ni, da bodo vsi specialni zakoni, ki se nanje nanašajo poedini primeri § 4, že gotovi, ko uzakonimo predležeči načrt. To velja zlasti glede dejanskih stanov, ki so vzeti iz notarskega reda (st. 5 do 10; št. 4 je pri nas pač brez pomena), in za dejanski stan, ki se opira na zakon od 25. julija 1871, drž. zak. 96 (št. 17). S pripustitvijo advokatskega pripravnika k advokatski zaprisežbi (št. 5) veliko sodišče vsaj glasom načrta zak. o advokatih iz leta 1921 ne bo imelo opraviti, ker bi šel ta posel v področje odbora advokatske zbornice (§ 8, odst. 1 cit. nač.). Toda o pripustitvi advokatskih pripravnikov k advokatskemu izpitu (št. 10) bi tudi po omenjenem načrtu odločala velika sodišča. Isto je več ko verjetno tudi glede notarskih izpitov, če dobimo institut notariata v vsej kraljevini, kakor je sklenila širša komisija (točka XIV njenih sklepov). Kako je s primeri, ki se nanašajo na k. pr. r. (št. 11 do 15), mi brez zadevnega načrta ni moči presoditi, mislim pa, da je št. 12 (odobritev izvedeniških pristojbin, presegajočih določen znesek, po velikem sodišču) prav nepraktična. Izmed dejanskih stanov, ki se navajajo iz sod. prav. (št. 1 do 3), bi mogli že sedaj računati s št. 1 (določitev krajevno pristojnega sodišča po § 28 sod. prav., ki se ž njim uje-
ma vobče¹¹⁹⁾ § 26 ref. odn. § 25 deln. kom. nač. cpr.) in s št. 2

¹¹⁹⁾ Določba načrtov c. pr. r. se nanaša samo na sporni postopek, dočim ima § 28 sod. prav. v mislih tudi nesporni postopek (arg.: poslednji stavek § 28).

(delegacija po §§ 30 in 31 sod. prav., ki jima ustrezata §§ 28, 29 ref. odn. §§ 27, 28 deln. kom. nač. cpr.). Številke 3, nanašajoče se na § 111 sod. prav., bi tačas ne bilo moči navesti, ker načrti cpr. niso prevzeli določb sod. prav., ki se nanašajo na nesporni postopek, temveč jih odkazovali v bodoči zakon o nespornem postopku. Vsled tega §§ 105 do 122 sod. prav. v načrte niso vdelani. Dejanski stani št. 16 so tako splošne narave, da se lahko prevzamejo že sedaj. Iz tega sledi, da bi bilo moči recipirati tačas samo št. 1, 2, 10 (kolikor se nanaša na advokate), 16, eventualno tudi št. 11, 13 do 15. Druge točke bi morale ostati in suspenso. Ta ugotovitev bi morda dopuščala uvrstitev določbe, ki specializira, kolikor je to sploh mogoče; varnejša pot pa vodi slejkoprej do uvrstitve določbe, ki generalizira in s tem ne prejudicira bodočemu zakonodavstvu. Od napredovanja, ki ga bo kazalo naše izenačeno zakonodavstvo ob času, ko se uzakoni naš načrt, bo odvisno, za katero pot se nam je odločiti. Vsekako bo treba uvrstiti novo določbo. Ako izberemo prvo pot, bi mogli ob uzakonitvi našega načrta navedljive primere našteti in bi ta dodatni § (39 a) uvajale nastopne besede: *»Osim o predmetima, navedenim u drugim zakonskim propisima, nije potreba da reši veće o: 1...«*¹²⁰⁾ itd.; zaključil bi ga stavek: *»U tim slučajevima izvestilac sprovodi svoj predlog predsedniku odeljenja (veća) na odobrenje. Ako se ovaj ne saglasi s tim predlogom izneće ga pred veće (od tri sudija) na odluku.«* Za namene organiza-

¹²⁰⁾ Opozoriti je na to, da velja točka 1 § 4 cit. zak., to je primer § 28 sod. prav., odn. § 26 ref. ali § 25 deln. kom. nač. cpr., samo za vrhovno sodišče. Kot prva točka § 39 a bi prišla v poštev št. 2 § 4. V § 49 pa, ki je sedes materiae za vrhovno sodišče in ki bi se lahko pozval na § 39 a, bi morali primer določitve krajevno pristojnega sodišča navesti izrečno, nekako tako: *»Za odredjivanje pomjesno nadležnog suda po §... g. p. p. (citirati bi bilo paragraf, ki se bo ujemal s § 26 ref. odn. § 25 deln. kom. nač. cpr.) kao i za rešenja, navedena u § 39 a, vredi propis § 39 a«* (ali: *»Kod... postüpiće se prema naredjenjima § 39 a«*). Vsebina te določbe bi se dala spraviti tudi v sedanjem § 55. S tem bi hkratu zopet vzpostavili soglasje z dosedanjo numeracijo paragrafov, ker bo sedanji § 49 odveč. § 55 bi bilo razen citata § 39 a (bodočega § 40) le dodatni pristavek: *»Prema § 39 a (40) postüpiće se v u slučaju odredjivanja pomjesno nadležnog suda po §... g. p. p.«*

cijskega zakona pa bi morda zadostovalo, ako bi § 39 a formulirali splošno, nekako tako: »*O delegaciji po §§ ... g. p. p.* (citirati bo paragrafa, ki ustrezata §§ 28, 29 ref. odn. §§ 27, 28 deln. kom. nač. cpr.) *kao i o pismenim rešenjima jednostavne prirode, kojim nije odlučeno u stvari, nije potreba, da reši veća senat. U tim slučajevima izvestilac sprovodi svoj predlog predsedniku odeljenja (veća) na odobrenje. Ako se ovaj ne saglasi s tim predlogom izneće ga pred veće (od tri sudija) na odloku.*«¹²¹) Prvi primer bi bilo treba vsekako *expressis verbis* navesti, ker vsebuje »odločbo«. Pod splošno formulacijo je moči podvzeti malodane vse primere § 4 zak. iz leta 1907. Glede primerov, ki jih ni moči subsumirati (kakor glede št. 3, odn. § 111 sod. prav.) ali ki bi utegnili glede njih nastati dvomi, bi moral zakonodavec pač poskrbeti, da opozarjajo na § 39 a oni posebni zakoni sami na mestih, kjer se obravnavajo zadevni dejanski stani. Vsekako je prednost splošne stilizacije pred specializujočo, da pri oni ne bo treba mnogo takih citatov, dočim bi se morale pri tej sklicevati na § 39 a vse zakonske določbe, ki v tem paragrafu niso navedene izrečno. Pristavek, da odloča v primeru nesoglasja med referentom in predsednikom senat trojice, bi bilo seveda črtati, ako sprejmemo senat trojice kot pravilo. Morda pa bi bilo primerno, da se dotična določba izpusti tudi tedaj, ako bo redni senat sestavljen iz petih sodnikov. Za izločitev bi govorilo, da gre vendarle za (čeprav manj važno) vprašanje, ki se je izkazalo za sporno med dvema višjima sodnikoma, pa tudi okolnost, da smo v § 49, ki obravnava to materijo za vrhovno sodišče, senat trojice izločili iz praktičnih razlogov, ki jih navedem, ko bode govor o tem paragrafu. Ako pri tem ostane, se nam morda utegne očitati nedoslednost, češ za iste posle zahtevamo pri vrhovnem sodišču pet sodnikov, dočim se zadovoljujemo pri velikem sodišču s tremi sodniki. Posebna obremenitev in potrata osebja bi s petorico tako ne bila združena, ker so primeri nesoglasja razmeroma redki.

¹²¹) Prim. § 11 češkoslovaškega zakona o vrhovnem sodišču od 16. aprila 1919, zb. z. a n. 216. § 49 bi lahko tudi ob tej formulaciji § 39 a stilizirali tako, kakor predlagam v op. 120, niti bi ne bilo pomislekov zoper eliminacijo § 49 in novo, v isti opombi koncipirano redakcijo § 55.

Kakor se razodeva iz mojih izvajanj, je po § 39 smisloma uporabljati §§ 20, odst. 2 in 3, 22, 24 do 26 in deloma tudi § 27. Pri tem vzbuja našo pozornost, da v § 39 ni citiran niti § 21, niti § 23, čeprav te materije za velika sodišča niso urejene posebej. Pri velikem sodišču torej letna razdelba poslov ni podvržena odobritvi ali potrditvi višjega oblastva (§ 21, prim. § 42, odst. 1 o. z.). Mnogo važnejše pa je dejstvo, da se § 39 ne sklicuje na § 23. Potem takem ni dopustno, da predsednik velikega sodišča v poedinem primeru, če je zadržan sodnik in njegov namestnik, pozove sodnika okrožnega ali okrajnega sodišča v začasno službovanje pri velikem sodišču (prim. moja izvajanja Sl. Pr. 1923, 117 ss. odn. 49 ss.). § 23 nalašč ni bil naveden. V tem pogledu se razločuje že deln. nač. (§ 34) in za njim ref. nač. (§ 35) od II. nač., ki je imel še posebno določbo čl. 43 nastopne vsebine: »Ako je jedan(!) sudija u odeljenju sprečen da učestvuje u sudjenju, a ne bi bilo drugog sudije u sudu, koji bi ga mogao zastupiti, onda će ga zamenuti po naredbi predsednika apelacionog suda najstariji (!) sudija iz okružnog suda u sedištu apelacionog suda.« Podobno določbo je ustanovil II. nač. celo za vrhovno sodišče s čl. 65, ki dovoljuje pridelitev sodnika apelacijskega sodišča na sedežu vrhovnega sodišča. Zoper ti določbi, zlasti pa zoper drugo, sem izrazil pomisleke, utemeljene v avstrijski praksi. Ogrožana je z njima ne samo stalnost sodnikov, temveč so odprta vrata na stežaj izvestnim, ugledu višjih sodišč in zaupanju v njihovo neodvisno sojenje kvarnim, večinoma iz fiskalnih nagibov izvrševanim praktikam, ki so vladale dolgo časa v bivši Avstriji zlasti pri vrhovnem sodišču, dokler niso bile po posredovanju združenja sodnikov dejansko ustavljene (zakonita podlaga je slejkoprej § 46, odst. 2 o. z.). Pri vrhovnem in kasacijskem sodišču so bile pridelitve sodnikov višjih deželnih sodišč in predsednikov in podpredsednikov prvostopnih zbornih sodišč na službovanje malodane pravilo, neposrednja, takojšnja imenovanja na sistemizirana mesta dvornih svetnikov razmeroma redka. Ti prideljeni sodniki so imeli izvečine značaj in prejemke VI. činovnega razreda, dočim so bili stalni sodniki tretje stopnje uvrščeni v V. činovni razred. Prideljeni sodniki seveda niso bili stalni sodniki vrhovnega sodi-

šča, temveč jih je smela vlada brez posebnega razloga vsakčas poslati nazaj, od koder so prišli. Nekaterim se je to tudi zgodilo; praviloma pa so bili po krajšem ali daljšem službovanju končno definitivno imenovani. Res da je bil glavni vzrok tej praksi ta, da vrhovno sodišče ogromno naraslih poslov ni zmagovalo več samo s sistemiziranimi sodniki, ker ustanovitev novih mest nikakor ni hodila v stop z naraščanjem poslov. Prav tako se ne da utajiti, da je imel ta običaj prednost, da je bilo z njim gremiju vrhovnega sodišča omogočeno uveriti se neposredno o sposobnosti prideljenih sodnikov, ki so bili brezizjemno kandidati za mesto vrhovnega sodnika. Vendar pa je vlada umela ta postopek prav spretno izkoriščati v fiskalne namene in si tako v mnogih primerih, včasih za večletno dobo prihranjevala višje prejemke V. činovnega razreda, ki bi jih bila morala izplačevati, ako bi bil sodnik imenovan takoj kot stalen član vrhovnega sodišča. To postopanje je bilo seveda v veliko materialno škodo sodniškemu stanu. Najbolj obžalovanja vredna zla posledica pa je bila, da je bil del sodnikov, delujočih na vrhovnem sodišču, faktično odvisen od vlade, ki je imela njih napredovanje v svoji roki. Čeprav se menda niso dogodili primeri, ki bi bila vlada pri njih faktično možnost nedopustnega vplivanja v resnici zlorabila, je vendar jasno, da škoduje že možnost take zlorabe ugledu najvišjega tribunala. Zaradi tega je bil citat § 23 iz § 39 izločen in prav tako tudi iz § 55, ki odreja, katere določbe, podane za okrožno sodišče, je uporabljati za vrhovno sodišče. Potreba ureditve dejanskega stanu § 23 pri višjih sodiščih niti z daleka ni tako velika kakor pri sodiščih prve stopnje. Taki primeri se pri velikem sodišču ne dogajajo često, še redkeje pri vrhov. sodišču z razmeroma velikim številom sodnikov. Možno pa je le, da dopustna (§ 39) uporaba § 22, odst. 1, v izjemnih primerih (izrednega navala poslov, epidemije i. sl.) ne zadošča. Kaj tedaj? Izločujoč navedbo § 23 smo imeli v mislih neutesnjeno dodeljevanje, kakor se je prakticiralo glede vrhovnega sodišča v bivši Avstriji. Le take pridelitve smo hoteli kot kvarne izrastke preprečiti, pa smo pšenico izruvali z ljuliko. Zato bi po mojem mnenju ne bilo zadržka, da se dovoljuje tako za veliko kakor za vrhovno sodišče začasna pridelitev sodnikov neposredno podrejenega, na

istem mestu poslujočega okrožnega odnosno velikega sodišča pod strogimi kavtelami, ki jih predvideva § 11 za okrajna sodišča (prim. Sl. Pr. 1923, 23 ss. odn. str. 23 ss., zlasti op. 16, 17), poostrenimi še s tem, da bi se tu na noben način ne smeli zadovoljiti s samo privolitvijo vpoklicanega sodnika — ki je navadno podana, kadar gre za pridelitev višjemu sodišču —, marveč bi morali določiti p o l e g privolitve primerno kratek rok (t u morebiti šest tednov v koledarskem letu), ki preko njega substitucija ne sme trajati. Z dobo, v naprej zakonito določeno, je prestrižen vsak up na perpetuacijo začasne pridelitve, ki ga morda gojita pravosodna uprava in sodnik, in prej navedene praklike so neizvedljive. (Dalje prihodnjič.)

Vprašanje medpokrajinske izvršbe.

(Kritika mišljenja, oddanega od velikega suda v Podgorici dne 8. okt. 1923.)

Univ. prof. **dr. Lapajne.**

Ministrstvo pravde je 13. avgusta 1923 naprosilo imenovani veliki sud, da odda svoje mnenje na to-le vprašanje:

»Kako se danas ima tumačiti propis člana 220 gradj. sud. postupka povodom istaknutog pitanja o izvršenju presuda i rešenja sudova sa drugih pravnih područja naše države.«

Član 220 črnogor. gr. sud. post. govori o pogojih, ki morajo biti izpolnjeni, da se postavi s strani črnogorskih sodišč izvršilna klavzula na sodbe i n o z e m s k i h sodišč. Ker predpisujejo analogne pogoje za izvrševanje inozemskih izvršilnih naslovov tudi izvrš. redi (c. pr. redi) drugih pokrajin naše kraljevine, zanima odgovor velikega suda na stavljeno vprašanje s p l o š n o.

Odgovor se glasi:

»Da se propisi člana 220 gradj. sud. postupka imaju primenjivati na presude sudova sa drugih pravnih područja naše države analogno presudama inostranih sudova, ne uslovljavajući vzajemnost u smislu zadnje alineje crnogorskog člana t. j. na osnovu konvencija, jer ova vzajemnost mora postojati između sudova jedne iste države.«

Veliki sud se torej načeloma izreka za a n a l o g n o postopanje s tujepokrajinskimi izvršilnimi naslovi, kakor postopa s tujedržavnimi, z edino izjemo, da od tujepokrajinskega zahtevajočega upnika ne terja dokaza, da obstoji medsebojnost. Koncendiranje slednje izjeme je takorekoč samoobsebi umevno, ker morejo »medsebojnost« (vzajemnost) dovoljevati le neodvisne (suverene) države, nikdar pa pravna ozemlja (področja, pokrajine) iste države, ki so brez suverenstva.

Načelo pa, postavljeno od velikega suda, je po mojem prepričanju pomotno, in pravilen baš nasprotni nazor, da je s tujepokrajinskimi izvršilnimi naslovi načeloma ravnati kakor z izvršilnimi naslovi lastnega pravnega ozemlja.

Temu nazoru pritrjuje tudi prof. dr. A r a n g j e l o v i ć z beograjske fakultete v 4. številki ondotnega »Arhiva pravnih nauk« (povodom priobčenja načrta poljskega zakona o medpokrajinskem civ. pravu).¹

Edini argument, ki ga navaja veliki sud za svoje mnenje, je ta:

»Postoje dvije mogućnosti: a) Ili da se presude i rešenja sudova sa ostalih pravnih područja, smatraju u svemu kao presude i rešenja crnogorskih sudova i da se po njima ima postupiti u smislu čl. 219 G. S. P.; b) Ili da se takva rešenja i presude silom faktičnog stanja, imaju podvesti pod propis čl. 220 Gr. S. P. t. j., kao da bi bile presude i rešenja inostranskih sudova, s tom razlikom, da se za takve presude i rešenja ne bi tražio uzrok reciprociteta (čl. 220 in fine G. S. P.), već bi se imalo uzeti da on između sudova jedne jedinstvene države eo ipso postoji.

Veliki Sud ne može usvojiti prvi način postupanja iz razloga što između zakona na drugim pravnim područjima i između crn. zakona postoje krupne razlike, ne samo u formalnom nego i u materijalnom zakonodavstvu tako, da se ne bi mogle s strane naših sudova, postaviti izvršne klauzule, dotično izvršavati presude i rešenja, kojim mogu biti povredjena osnovna načela našeg zakonodavstva, pa i ona našeg običajnog prava.

¹) Za Arangjelovićem se je oglasil v 5. št. »Arhiva« še Nik. D. P a h o m k o v, ki tudi pobija mnenje velikega suda v Podgorici.

Primjera radi, navodi se ovaj slučaj: na osnovu našeg trgovačkoga zakona (§§ 69 i 70) stanovita lica mogu se menično obavezati pod izvesnim uslovima, dotično pravo njihove menične sposobnosti je ograničeno.

Na osnovu meničnog avstrijskog prava (koje je i danas na snazi u onim pokrajinama, koje su pripale našoj državi, a ranije sačinjavali delove Avstrije) takve restrikcije ne postoje.

Ako bi se na tom pravnom području jedno crnogorsko lice, za koje postoji restrikcija, menično obavezalo, pa protiv njega na osnovu tamo postojećih zakona bio izdat menični nalog isplate, naši sudovi ne bi mogli na njega postaviti izvršnu klauzulu, jer bi tom sankcijom povredili.«

Iz tega argumenta sledi, da se pomišlja veliki sud, priznati izvršljivost tujepokrajinskih izvršilnih naslovov zgolj iz bojazni, da bo izhajalo tujepokrajinsko sodišče pri izdajanju naslova iz svojega, mesto črnogorskega materialnega prava, in ker je med obema važna razlika. S tem je že odkrita napačna pot, katero gre veliki sud. Po normah medpokrajinskega civilnega prava namreč nikakor ne drži, da sodi tujepokrajinsko sodišče vselej po pravu lastne pokrajine, sodi marveč vedno po tistem pravu, katero mu diktira merodajna kolizijska norma. Zlasti pravna in poslovna sposobnost tujepokrajinca se presojata načeloma lege provinciali de cuius, kakor se presoajajo te sposobnosti tujega državljana načeloma po njegovi lex nationalis. Premisa velikega suda, češ da sodijo sodišča posameznih pokrajin vedno po določbah prava lastne pokrajine, je očitvidno zgrešena. Res, da kolizijske norme medpokrajinskega civilnega prava pri nas še niso uzakonjene, niti še niso v teoriji do vseh podrobnosti izdclane, a radi teh pomanjkljivosti, — ki jih bo najbolje odpravila dobra judikatura —, ne gre, odklanjati izvršljivost tujepokrajinskih izvršilnih naslovov, ki je vprašanje medpokrajinskega formalnega, ne civilnega prava. Zanj govori še polno drugih, od velikega suda neuvaževanih razlogov.

Že od dneva našega ujedinjenja stojim na stališču splošne in načelne izvršljivosti vseh izvršilnih naslovov iz vseh pokrajin na vsem ozemlju kraljevine. Tudi drugje so se področja različnih materialnih prav ponovno združevala v eno državno ozem-

lje, v zgodovini (Nemčija) in po razpadu avstroogrške monarhije (Češkoslovaška, Poljska, Velika Romunija). A od nikoder ni čuti pomislekov proti medsebojni izvršljivosti izvršilnih naslovov teh različnih pravnih področij. Značilno je, da teh pomislekov tudi pri nas prva leta ni bilo in da se pojavljajo šele peto in šesto leto po ujedinjenju. Združitev več pravnih ozemelj v eno državo je sploh nekaj normalnega, ker je posledica vsake aneksije in vsake druge razširitve državnih mej. Nenavadno bi bilo nasprotno, če bi na priključenem ozemlju že pred priključitvijo veljalo isto pravo, kakor v državi, ki je nanje razširila svoje visočanstvo.

Sploh se pravni položaj v državah z unificiranim materialnim pravom in v državah z več materialnimi pravi ne razlikuje v drugem, kakor da se pravni odnošaji, ki imajo svoj »sedež« (po Savignyju) v določenem pravnem ozemlju, presoja po pravu tega ozemlja, najsi potem prihajajo do presoje v enem ali drugem pravnem področju državnega ozemlja (analogno kakor v mednarodnih odnošajih). Ako abstrahiram od te razlike, imajo tudi te države kljub množici materialnopravnih zakonodaj enotno justično upravo. Manjka zato vsak notranji in juristični razlog, da bi se v pogledu izvršljivosti izvrš. naslovov delal razloček med njimi in med drugimi državami z unificiranim materialnim pravom. Ratio legis, zakaj da razločujemo med pogoji za izvrševanje domačih in tujih izvršilnih naslovov je zgolj ta, da prvim zaupamo, drugim ne zaupamo. Čim smo se zedinili, smo pa že s tem pokazali svoje zaupanje v tujepokrajinsko judikaturu. Nasprotno smo v istem trenutku, ko smo se ločili od drugih ozemelj z enakimi materialnim in formalnim pravom (češkoslovaškim, poljskim, avstrijskim), izgubili to zaupanje in potrebujemo s temi državami kljub vsebinski enakosti prava konvencij za medsebojno izvršljivost izvršilnih naslovov. Enakost ali različnost prav torej ni prav nič relevantna za rešitev postavljenega vprašanja.

Za moje stališče je prinesla vidovdanska ustava nove, prepričevalne argumente. Po tej ustavi je bilo poenoteno tudi naše vrhovno sodstvo. Posamezna obstoječa vrhovna sodišča tvorijo le oddelke enega »Kasacijskega« sodišča (čl. 110,

137). Vse sodbe in rešitve na vsem državnem ozemlju izrekajo in izvršujejo sodišča v imenu kralja (čl. 48).

Iz teh določb sledi nujno, da more biti vsaka pravdna zadeva v naši kraljevini samo enkrat razpravljana in sojena, oziroma da nasprotujeta ponovnemu razpravljanju in sojenju *exceptiones litis pendentis in rei judicatae*. Kajti, če bi dopustili ponovno razpravljanje in sojenje v eni pokrajini tekoče ali že dognane zadeve po drugi pokrajini, bi utegnilo ondotno vrhovno sodišče drugače razsoditi, kakor je to storilo prvopozvano vrhovno sodišče. To pa je povsem izključeno po ustavno zajamčeni enotnosti vrhovnega sodstva.

Veliki sud v Podgorici pripušča v svojem mnenju možnost takega kršenja ustave. Kajti, čim se upira izvršljivosti v tuji pokrajini pravnomočno (po ondotnem vrhovnem sodišču) izrečene sodbe, mora dopustiti ponovno razpravljanje iste stvari v Črnigori in s tem možnost vsebinski drugačne sodbe po velikem sudu. Veliki sud utegne potem spoznati za napačno, kar je spoznal za pravo naš stol sedmorice (dasi bi bil ta sodil po črnogorskem pravu, če je bilo incidirano po merodajni kolizijski normi).

Ne tajim, da naleti medpokrajinsko medsebojno izvrševanje izvršilnih naslovov, zlasti v prvih letih nepoznavanja tuje pokrajinskih zakonov, na težave, ki so podane vedno tudi pri meddržavnem izvrševanju. Vsaka pokrajina ima poleg posebnega materialnega tudi posebno formalno pravo; nekatere naše pokrajine ne poznajo zamudnih sodb, nobena naše faktarne podsodnosti; mi ne poznamo v zadostni meri njih podsodnostnih specialitet itd.

Stvar justične uprave je, da najde sredstva za primerni poduk pravnih strank (tožencev) o posebnostih formalnopravne zakonodaje tiste pokrajine, v kateri so tožene. Slovenska sodišča bi utegnila n. pr. vsem v Sloveniji vložnim tožbam, ki se vročajo izven našega pravnega področja v državnih mejah, prilagati tiskan poduk o zakonitih pogojih za našo fakturno in za nekatere druge, običajno uporabljene podsodnosti, poduk o posledicah nepristopa na narok, o možnosti zastopanja po odvetnikih in drugih pooblaščenjih. S tem bi na enostaven način širilo pravno znanje in bi odpadli glavni pomisleki, ki jih imajo

danes gospodarski krogi tujih pokrajin, zlasti zoper izvrševanje naših zamudnih sodb. Boriti se nam je zoper nepoučenost tožencev iz tujih pokrajin, ki niso imeli doslej nobenih ali premalo stikov z našim formalnim pravom, a ne z jurističnimi pomisleki.

Pripuščam tudi par i z j e m od terjane splošne medsebojne izvršljivosti tujepokrajinskih izvršilnih naslovov na vsem državnem ozemlju. To so tiste izjeme, ki izhajajo iz tolikajšne različnosti materialnega prava pokrajine, ki je izdala izvršilni naslov, in pokrajine, ki ga naj izvrši, da se upira zaprošeni izvršbi ordre public, izhajajoči iz zakonodaje zaprošene pokrajine. Ozir na to ordre public onemogočuje izvršbo tudi med državami (§ 81, št. 2 in 4 izvrš. r.). Kakor tam, bo tudi med pokrajinami izvršilni sodnik zabranil svojo pomoč, ako bi ž njo izsilil kako lege fori nedopustno, ali vsaj neizsiljivo dejanje, ali ako bi s svojo pomočjo pripomogel do priznanja pravnemu razmerju ali do udejevitve zahtevku, ki lege fori ni veljaven ali ni iztožljiv iz ozirov na javni red in nравnost. Ti izjemni slučaji bodo med pokrajinami še redkejši kakor so med državami, ker se zblížujejo v državi tudi pojmi javnega reda in nравnosti.

De lege ferenda bi se dala izjema izvršljivosti statuirati tudi takrat, kadar se tujepokrajinsko sodišče pri izdajanju izvršilnega naslova ni ravnalo po kolizijskih normah medpokrajinskega civilnega prava in je pravno zadevo presodilo po napačnem materialnem pravu.

Bojim se, da si bodo začele pokrajine, če takoj ne krenejo s poti, na katero napeljuje veliki sud v Podgorici, delati težave tudi pri zaposilih in drugih pravnopomočnih aktih, za katere imajo drugačne predpise za notranjedržavni pravni promet in za promet s tujimi državami. Končno bodo začele od tujepokrajinskih tožiteljev pobirati pravdne varščine, ker se tudi predpisi za te varščine popolnoma ne ujemajo. Pogoji za podelitev ubožne pravice so k sreči, vsaj kar se tiče oprostitev od državnih pristojbin, izenačeni po novem taksnem zakonu.²⁾

²⁾ V ostalem se sklicujem na svoj članek »ekstraterritorialno učinkovanje pokrajinskih listin in aktov« (»Medpokrajinska pravna pomoč v naši državi«) v oktobrski številki 1923 tega lista.

Kateri dokazi so dopustni pri preganjanju odgovornega urednika zaradi prestopka po § 21 tisk. zakona in po čl. III. zak. od 15. oktobra 1868, št. 142 drž. zak. ?*)

Prof. dr. Metod Dolenc.

A.

I. Logično pravilno tolmačenje določb §§ 19 do 21 tisk. zak. se ujema docela z njih kriminalnopolitično svrho. Prizadeti popravljalec imej priliko, da na isti način, kakor je bila priobčena po njegovem mnenju potvorjena resnica o dotičnih dejstvih, pride do besede in pové, katera dejstva so po njegovem mnenju potvorjena objavljena in kako je bilo ali je v resnici z zadevnim dejstvom. Stari izkušeni rek: »*Audiat et altera pars*« ali »Da se resnica prav spozna, čujeta naj se oba zvona«, ali »*Eines Mannes Rede, keine Rede, man soll sie hören alle beede*« ali »*Bisogna sentir tutte le due campane*« se v tem primeru uporablja anticipativno, da se izkrivljeno dejstvo ne zasidra pregloboko in neoporekano v duševnosti čitateljev. Zato naj se uporablja anticipirano sredstvo obrambe odločno in določno, brez ovinkov, brez dolge procedure. Popravek naj se priobči neizpremenjen, brez kakršnihkoli vrinkov, pri uradnih popravkih celó brez dostavkov uredništva v tisti tiskovini.¹⁾ Ako se odgovorni urednik brani priobčiti v predpisanem roku in na predpisanj način določbam §§ 19 in 20 ustrezni popravek, naj se stranka obrne neposredno, t. j. brez posredovanja javnega obtožitelja ali kakšnega drugega organa državne uprave na okrajno sodišče na sedežu zbornega sodišča I. instance, v čigar okolišu je bil prestopke storjen (§ 495 k. pr. r.). Tó pa naj brez odloga, če možno v 24 urah, razsodi o zahtevku priobčitve popravka. Ako spozná sodnik, da je bil urednik dolžan sprejeti popravek, obsodi ga radi prestopka, toda le, če je

*) Primeri članek dr. Vladimira Knafliča v Slov. Pravniku 1924, štev. 1, 2, o istem predmetu.

¹⁾ Enako načelo je sprejeto v tiskovnih zakonih za Francijo z dne 29. julija 1881, za Belgijo z dne 20. julija 1881, za Italijo z dne 26. marca 1848, za Nemčijo z dne 7. maja 1874. Glede ustreznih določb drugih tiskovnih zakonov celega sveta glej Pappafava: Die moderne Pressgesetzgebung etc., (nemški prevod iz italijanščine, Zadar in Lipsko).

njegova branitev ne osnovana. Kazen je sankcija za pojačenje zaščite anticipirane obrambene pravice.

Po prvotnem besedilu § 19 tisk. zakona od 17. decembra 1862 se je v primeru, da odgovorni urednik ni hotel sprejeti popravka od stranke, smela ta obrniti na državnega pravdnika, ki je nato zahteval priobčitev u r a d o m a. Če se je odgovorni urednik tudi še na takšno zahtevo branil, je smel državni pravdnik povzročiti ustavitve izhajanja periodične tiskovine. Stranki pa je bilo dano na prosto, da se obrne sama naravnost na sodišče in zahteva kaznovanje po § 21 tisk. zakona. O »*grundlose Weigerung*« je govoril ta § 21 le glede predloga stanke. Da se je smela stranka obrniti radi popravka na državnega pravdnika, se je utemeljevalo tako, da državni pravdnik gotovo najde pravilno obliko za popravek, a upiranje, priobčiti od državnega pravdnika vpslani popravek, naj ustanavlja oficialen delikt. Pri vsem tem ni čudno, da se je — kakor piše L i e n b a c h e r (*Die oester. Pressgesetzgebung*, II., str. 43—45) v prvih štirih letih, odkar je bil v moči tiskovni zakonik iz leta 1862, primerilo na Dunaju le trikrat, da so stranke zahtevale popravek neposredno na sodišču, brez intervencije državnega pravdnika. Važno pa je, da je »uradna instrukcija za državne pravdnike in varnostna oblastva glede izvrševanja tiskovnega zakona« predpisovala v § 11 *verbis expressis*, da se državni pravdnik ne sme brigati za vprašanje, ali ustreza strankin popravek resnici (glej L i e n b a c h e r, *l. c.*, II., str. 242, 243).

II. Pri današnji formulaciji § 21 tisk. zak. seveda bivša instrukcija za državne pravdnike ne velja več, vendar je treba uvaževati, da je zakon od 15. oktobra 1868, št. 142 drž. zak., glede § 21 v glavnem le o d s t r a n i l možnost intervencije državnega pravdnika pri priobčevanju popravkov za stranke. Vpraša se torej: Na kaj se sme odgovorni urednik d a n e s sklicevati, da opraviči odklonitev popravka? — Prestopek po § 21 tisk. zak. je čisti omisivni delikt, kršitev zapovedi pa je samo tedaj nekazniva, ako je bila odklonitev popravka osnovana. Iz neosnovanega branjenja naj izvira krivda, brez katere ni kazni. Kedaj je krivda podana, odnosno dokazana? Predvsem je seveda dokazovanje krivde stvar obtožitelja (javnega alj zasebnega), navedba obrambnih sredstev kakor protirazlogov glede krivde, torej razlogov, ki izključujejo krivdo, pa je stvar obdolženca, obtožitelj pa mora izpodbijati te razloge, on mora dokazati, da pogojev zanje ni.

Brez dvoma velja, da ni krivde ob materialnopravnih razlogih, ki krivdo izključujejo in ki so navedeni v § 2 a, b, c, e, f, in g k. z.; tem pa moramo prišteti tudi še stanje nujne sile (*Notstand*). K tem splošnim razlogom nekrivde pridejo brez dvoma še razlogi, ki tiče v sami naravi zapovednih predpisov §§ 19 in 20 tisk. zak. in se gibljejo v okviru formalnopravnih predpisov, pa niti z besedico ne ome-

njajo materialnopravnega vprašanja o resničnosti ali neresničnosti popravka. Če predlagatelj ni »udeležena zasebna oseba«, ali sploh ni podpisan, če predlog ne vsebuje popravka »v tiskovini priobčenih dogodb«, potem ni očitati odklanjajočemu uredniku krivde. Ali sme urednik pri takih obrambnih sredstvih ponuditi dokaze? Gotovo. Če n. pr. dobi urednik popravek od N. N., kj je po imenu, ne pa stanovskem poslu istoveten z »udeleženo osebo«, ali če urednik dobi popravek, pa je uverjen, da je podpis popravljalca falsificiran, moči se mu je sklicevati na dokaze za utemeljenost svoje trditve, enako kakor pri obrambnih sredstvih, da je ravnal pri odklonitvi v nepremagljivi sili ali v stanju nujne sile in slično. Če dokaže v teh primerih svojo nekrivdo, ker predležé materialnopravni razlogi, ki izključujejo krivdo, potem njegova branitev ni neosnovana; moral bo pač *ex post* priobčiti popravek po nalogu sodišča, toda kazen ga ne zadene. Ako pa dokaže obstoj formalnopravnih razlogov za izključbo krivde, ne bo niti kaznovan, niti primoran, da priobči popravek.

III. Najzanimivejše vprašanje pa je: Ali opravičuje urednika prepričanje, da je popravek v tiskovini priobčenih prigodb (dejstev) potrjena istina in da ustreza prvotno priobčilo resnici? Razvoj določb §§ 19 do 21, kakor je zgoraj obrazložen, gotovo ne daje nobene opore za potrditev tega vprašanja, sedanji zakon pa se, kakor rečeno, ne dotakne vprašanja o resničnosti ali neresničnosti popravka niti z besedico. Pač pa je treba iz gori navedene svrhe zapovednih predpisov § 19 in 20, da »naj se čujeta oba zvoná« brez nepotrebnega odloga, sklepati, da pade tako branjenje v splošnem izven okvira formalnih predpisov § 19 in 20 tisk. zak.

Liszt (*Lehrbuch des oester. Pressrechtes*, str. 185) uči, da se sodnik ne sme spuščati v presojo o resničnosti ali neresničnosti popravljenih dejstev, dočim nekoliko prej izvaja, da prepričanje o resničnosti prvotnega priobčenja in o neresničnosti popravka urednika ne opravičuje, da se brani sprejeti popravek, »*wenngleich seine bona fides ihn auch hier von Strafe befreien kann*«. Kako spraviti prvo in drugo trditev v sklad? Če se namreč sodnik ne sme spuščati v vprašanje o resničnosti ali neresničnosti popravka, kako naj presodi *bonam fidem* urednika, ki se je popravku uprl? Po mojem mnenju samo tedaj ni nasprotja, ako izhajamo iz stališča, da je tista *bona fides* lahko krivdo izključujoč razlog »zmote« ali »nepremagljive sile«, morda celo »stanja nujne sile«. Le ob tej razlagi se pride do zaključka že zgoraj navedenega, da je upiranje osnovano, urednik sicer kazni prost, da pa mora navzlic temu po sodnem nalogu priobčiti formalno pravilen popravek.

Preostajajo tisti primeri, pri katerih novinar nima nobenega močnejšega opravičenja nego zgolj svoje prepričanje, da je predlagatelj popravka potvoril resnico in da prereka ter zavija zgolj iz

osebne zlobnosti ali politične objestnosti prvotno, nad vsak dvom vzvišeno priobčilo.

Ako presoja oblike popravka ne daje razloga za odklonitev, ako se urednik noče zadovoljiti s polemiko zoper popravek, ki mu sledi za petami (kjer je to sploh dopustno), potem imamo vendar še primere, pri katerih mora urednik odkloniti popravek, n. pr. če vsebuje kaznivo dejanje,²⁾ odnosno more odkloniti popravek, če se izkaže, da je popravek ponovitev že prinešenega popravka, ali če formalno pravilen popravek očitvidno nima resne vsebine, n. pr. ker nasprotuje splošno znanim in priznanim, torej notoričnim dejstvom. V takih primerih je treba dokaze event. ponuditi in izvesti, od njih izvedbe bo odvisna rešitev vprašanja o krivdi. Ti primeri res da niso *verbis expressis* obseženi v §§ 19 in 20 tisk. zak., pač pa jih moramo smatrati za *implicite* subsumirane primere neosnovanosti predloga za popravek, ker zakonodajalec ni mogel nikdar ničesar ukazati, kar je kaznivo ali abotno.

Če pa niti taki razlogi ne držé, se vpraša: ali sme po današnjem pravu urednik odkloniti popravek samo zato, ker namerava dokazati resničnost popravljenega? Za potrditev tega vprašanja *de lege lata* bi utegnili navesti kot glavno oporo ono staro, večno pravo pravilo »*in dubio pro reo*«, ako bi priznali, da je izraz »neosnovano branjenje« (»*grundlose Weigerung*«) v § 21 sploh dvomen. Zato bi govorila morda ta-le legislativno-politična dejstva:

1.) Hrvatski zakon od 27. maja 1875, br. 32, je imel določbo § 18, ki je ustrezala natančno § 21 avstr. tisk. zak.; bila je zgolj prepis že reformiranega avstr. zakona. Ker pa je bila čutna potreba po jasnejši formulaciji te določbe, so jo izpremenili z zakonom od 14. maja 1907, br. 41, tako, da se glasi: odgovorni urednik sme odkloniti priobčenje popravka, a) če je pretekla doba štirih tednov od dne publikacije, b) če vsebuje popravek kaznivo dejanje, c) če je popravek sestavljen v tujem jeziku. Drugi odstavek določbe pa se sedaj glasi: »odgovorni urednik, koji se ne imajuči zakonita razloga krati priobčiti ispravak, priposlán mu u smislu ustanova §§ 16. i 17. ovoga zakona i štampati ga onako i onda, kao isto zakon propisuje, krivac je prestupka...«. Tu je videti, da je zakonodajalec odstranil dvome, ki so pač obstojali za hrvaške pravne činitelje!

2.) Da se je smatrala možnost za dokaz resnice prvotnega priobčenja za legislatorično potrebo tudi v bivši Avstriji, izhaja iz dej-

²⁾ Popravek se mora presojati v celoti. Če obsega tudi le deloma očitanje kaznivega ali nečastnega dejanja, je opravičena zavrnitev cellega popravka. Tako odločba vzl. sod., cit. pod št. 94 v *Granichstättén: Das Urheberrecht, Pressgesetz und das objektive Verfahren*, str. 93; prim. tudi števil. 100 na str. 103. *ibid.*

stva, da je § 25 osnutka za avstrijski tiskovni zakon od 11. junija 1902 imel za upravičen vzrok odklonitve popravka med drugim, če utegne urednik o celi ali vsaj o bistveni vsebini dokazati, da ni resnična. Temu nasproti pa je § 23 avstr. tisk. zakona od 7. aprila 1922, šte. 218 zvez. drž. zak., ki obravnava isto legislativno misel kakor §§ 19 do 21 pri nas še veljavnega starega avstr. tisk. zakona, določil pač natančne razloge za odklonitev (zakasnelost, ponovitev, jezikovna različnost, kaznivost), — ni pa sprejel za vzrok upravičene zavrnitve popravka — možnosti dokaza resnice. Značilno pripominja k temu paragrafu komentator Lohsing (*Das Pressgesetz*, str. 31): *Ob eine Berichtigung vorliegt, ist lediglich nach Form und Inhalt der betreffenden Zuschrift zu beurteilen. Auf die Frage der Richtigkeit oder Unrichtigkeit kommt es auch nach dem neuem Recht nicht an...* Videti je torej, da reklamira Lohsing za pravilen baš tisti nazor, ki je ugotovljen v uradni instrukciji za državnega pravdnika: ne brigaj se za resničnost popravka! Zanimivo pa je, da novi nemško-avstrijski zakon niti one določbe ni sprejel, ki je bila v načrtu za tiskovni zakon iz leta 1902., namreč, da naj zadene neresnicoljubnega popravkarja kazen za nagajivost.³⁾

Spričo vseh pojavov v poznejši zakonodaji treba torej predvsem rešiti vprašanje, so li v istini podani dvomi, kaj misli zakon v § 21 tisk. zak. pod »*grundlose Weigerung*«? Mari dopušča dvome o tem, da sme urednik odkloniti popravek, ker hoče resničnost svoje trditve dokazati?

V tem pogledu je poudariti, da § 21 ni nič drugega nego **skupno** normirana **sankcija** za kršitev oboje vrste določb §§ 19 in 20. To sledi jasno iz geneze § 21 v sedanji obliki. V gosposki zbornici je namreč knez Czartoriski zahteval in dosegel izrečno dostavek besed »po določbah §§ 19 in 20 tisk. zakona«, dočim je stalo poprej samo »zgornje določbe ali § 20 tisk. zakona« (glej »*Haus der Abgeordneten*«, 1909. seja od 15. maja 1868, str. 3191, in »*Herrenhaus*«, 48. seja od 16. junija 1868, str. 1071). Zgodilo se je to zaradi popolne jasnosti, da se nanaša čl. 21 na §§ 19 in 20 tisk. zakona in se je torej držati tega, da je po zakonodajalčevi nameri cela snov §§ 19 do 21 ena sama legislativna zamisel, da torej tudi začetek besedila v § 21 »neosnovana branitev« nima samostojnega splošnega pomena, ampak da mu gre le relativen pomen, t. j. le veljavanja v okviru tistih norm, ki stoje v določbah §§ 19

³⁾ Glede te določbe naj radi zanimivosti pripomnim, da je Sládeček v Jur. Bl. 1903 I., str. 2 predlagal namesto kazni za nagajivost — občutno sodno kazen radi prestopka neresničnega popravljanja, dočim se je Rosenblatt (Ger. Zeitung, 1903 I., str. 400) v tem pogledu odločno protivil zoper vsako kazen.

in 20. V celi vsebini teh paragrafov, kakor že ponovno izraženo, pa ni nobenega govora o možnosti branjenja radi dokaza resničnosti, ki izključuje po kaz. pravu kazen edino le izjemoma pri specialnih normah glede zločinov zoper varnost časti. Dvomi, ki bi se pojavili o pomenu besedice »grundlose Weigerung«, utegnejo torej biti le kriminalno-politične narave, le *de lege ferenda*, ne pa *de lege lata*. Baš ureditev vprašanja o dokazih resnice v hrvaškem tiskovnem zakonu ter v novem avstrijskem tiskovnem zakonu nam priča, da po usvojitvi sistema popravkarstva, ki dopušča nasprotniku pravico popraviti po njegovem mnenju izkrivljena dejstva takoj iz nujne potrebe, da se »čujeta oba zvoná«, ni dana uredniku prav nobena kontrola resničnosti popravka pred priobčenjem!⁴⁾

Mimogredé bodi omenjeno, da stoji na istem stališču tudi srbski zakon o štampi od 12. januarja, odnosno 9. decembra 1904, ker odreja v členu 4, da se naj pošljejo popravki neposredno ali preko prvostopnega sodišča, a urednik ni primoran sprejeti popravka le v primeru, če ni uljudno pisan ali če se ne omejuje samo na »ispravljanje netačnih navoda i podataka« ali če vsebuje kaj kaznivega; sodišče pa naj kaznuje, »ako nadje, da urednik bez osnova nije hteo stampati«.

IV. Le nekoliko besedi o tem, kako bi bilo stvar *de lege ferenda* urediti. Brez dvoma nudi tisto tolmačenje, ki smo ga podali zgoraj glede § 21 tisk. zak. *de lege lata*, baš v razburkanih političnih časih z ostrimi novinarskimi napadi priliko, da se pošteno časopisje šikanira, pa tudi javnost naravnost vara. Če mora urednik formalno pravilno sestavljen, materialno resnico pa kruto potvarjajoč popravek priobčiti, ima nepoštenj popravkar vendar le priliko z nesresnico čitajočo publiko bluffati. Zato se sme pač upravičeno dvomiti, ali je šla gori označena zakonodaja nemške Avstrije pravo pot. Odobravati pa je češkoslovaški načrt tiskovnega zakona od 16. februarja 1920, ki pravi, da utegne odgovorni urednik popravek odkloniti: ... 5.) »lze-li pravdivost zprávy dokázati«, še bolj pa naš projekt zakona o štampi iz leta 1922, ki določa v čl. 34, da sme odgovorni urednik odkloniti popravek, »ako se u novinama ili spisu po prijemu ispravke odmah izjasni, da neće da je štampa, već da prima obavezu da dokaže neistinitost ispravke u celini ili njenoj bitnoj sadržini. Ona izjava mora biti štampana na istom mestu i istim slovima, kao i napis koji se želi da ispravi«. Priponim le še, da ta projekt predvideva obligatorično dokončno razsodbo o upravičenosti obrambe z dokazom resnice tekom osmih

⁴⁾ Prim. tudi še sodbo vzkl. sod. v Granichstätten, loc. cit., št. 99 na str. 102: »Unwahrheit der Berichtigung rechtfertigt nicht die Verweigerung der Aufnahme derselben.«

dni, kar pa bo po mojem mišljenju pač prekratka doba. V tem pogledu bo treba stvar prilagoditi stvarnim potrebam, da se dobra misel ne spravi ob zaželeni uspeh.

B.

I. Iz povsem drugačnih vidikov pa je presojati vprašanje, ali je dopusten dokaz resnice pri obtožbah radi prestopka po čl. III. t. 1. in 5. zak. od 15. oktobra 1868, št. 142. Prvotno je odrejal tiskovni zakon v § 29 kazenskopravno odgovornost radi zanemarjenja dolžne paznosti za avtorja, ako bi ob dolžni paznosti izostal »*der strafbare Charakter des Inhaltes der Schrift*«. V § 30 je bil govor o izdajatelju ali založniku, v § 31 o tiskarju, v § 32 pa o uredniku periodične tiskovine. Glede njega se je glasila določba: »Urednik periodične tiskovine s kaznivo vsebino je za zanemarjenje dolžne skrbi in paznosti v s a k č a s odgovoren. Od te odgovornosti se ne oprosti niti s pristavljenimi splošnimi ali posebnimi zavarovanji, niti z izjavo drugega, da hoče sam prevzeti odgovornost«. Iz teh določb je po čl. III. cit. zak. nastalo besedilo znanega delikta odgovornega urednika — zanemarjenje dolžne paznosti. V diktaciji te določbe je bil *in thesi* podan sistem pruskega tiskovnega zakonika od 12. maja 1851: (»sistem malomarnostnih kazni«). V nasprotju s francoskim (»garancijski sistem«) in belgijskim (»*responsabilité par cascades*«) je določal pruski zakon, da veljajo splošne določbe kazenskega zakonika tudi za vse tiskovne delikte, to je: storilec, sotorilec, nasnovatelj itd. je tista oseba, ki je to po splošnih določbah kazenskega zakonika; toda če storilstva, sotorilstva, nasnovanja itd. ni moči dokazati, kaznuje se odgovorni urednik, ta pa brez ozira, ali je zakrivil zanemarjenje dolžnosti, da celó, če je nekrivda dokazana. Avstrijski, pri nas še veljavni zakon, je trdoto pruskega sistema omilil, on govori vedno le o z a n e m a r j e n j u d o l ž n e p a z n o s t i, urednik je odgovoren le za »*negligentia*«, s katero je bil kulpozno storjen čin, ki bi ga bilo, če bi bilo neposredno storilstvo dokazano — kaznovati za hudodelstvo ali pregrešek. Danes po jasnih izvajanjih *Liszt*a (op. cit., str. 222 nasl.), ki se jim je pridružil tudi *Lentner* (*Grundlagen des Presstrafgesetzes* str. 98), niti v teoriji, niti v praksi ni več dvoma, da po normah avstrijskega, pri nas še veljavnega tiskovnega zakona nimamo opraviti z nikakšno specifično tiskovnopravno malomarnostjo, ampak z n e m a r n o s t j o p o s p l o š n i h d o l o č b a h k a z e n s k e g a z a k o n i k a, vsled katere je bil udejevovan delikt neposrednega storilca, avtorja, s kaznivo vsebino tiskovine. »Tisk je le sredstvo za izvršitev delikta«, pravi *Glaser*.⁵⁾ Gre torej glede avtorjeve in glede

⁵⁾ Glej *Glaser*, das oest. Pressgesetz, Wien, 1869, 2. Aufl., citirano po *Pappafava*, loc. cit., str. 193, ki pristavlja *Glaser*jevi sodbi: »Ein

krivde odgovornega urednika za *eundem effectum*,⁶⁾ ki je kvalificiran pri neznanem avtorju za hudodelstvo ali pregrešek, pri odgovornem uredniku za prestopke po čl. III. leg. cit.

Iz tega načelnega stališča je predvsem izvajati, da mora vložiti obtožbo zoper odgovornega urednika zasebni obtožitelj, če je delikt avtorja na zasebno obtožbo kaznivo, javni obtožitelj pa, če je delikt avtorja na javno obtožbo kaznivo dejanje ali privolitveni delikt, da pa javni obtožitelj pri predlagalnih deliktih avtorja — tudi zoper odgovornega urednika — brez predloga prizadete stranke ne more sprožiti pregona. Dalje sledi iz ugotovljenega stališča, da obtožitelju ni dano na prosto, ali hoče obtožiti avtorja ali odgovornega urednika, da je marveč obtožba naperjena zoper drugonavedenega v primeru s prvonavedeno subsidiarnega značaja (prim. ur. zbirka odl. št. 3447); sodišče mora ob obtožbi samo radi zanemarjenja dolžne paznosti celó u r a d n o preiskati, mari ni vendar moči prištevati krivde zadevnega zločina v smislu kaz. zak. § 7 (prim. ur. zbir. odl. št. 3391), to pa celo tedaj, ko se pojavi le sum, da je odgovorni urednik bodisi sam avtor, bodisi njegov sokrivec, ker je kaznivi spis v e - d o m a dal tiskati (prim. odločbo kas. sod. urad. zb. št. 2973, kjer prvostopno sodišče, priznanju, da je odgovorni urednik sam storilec, ni verjelo in je dotični dokaz zavrnilo, a je kasacijsko sodišče vzrlo v tej zavrnitvi — ničnost). V takih primerih se okrajno sodišče ne sme zadovoljiti z lastno pristojnostjo, češ da je predlog na kaznovanje stavljen le radi prestopka po čl. III. leg. cit., marveč mora stvar odstopiti pristojnemu sodišču višje vrste (gl. ur. zb. št. 3391).

Če pa se vpraša temeljem teh ugotovitev po d o k a z i h, dopustnih v obrambo odgovornega urednika, ki je pod obtožbo radi prestopka po čl. III, t. 1 in 5 leg. cit., sklicevati se je predvsem na vse to, kar je že gori pod **A. II.** navedeno. Seveda gre tu le za one krivdo izključujoče momente, ki utegnejo pri krivdni obliki malomarnosti sploh v poštev prihajati, torej tudi za ugovor nemožnosti pažnje *in concreto*, ker »*ultra posse nemo tenetur*«. To je logična posledica ugotovitve, da ne gre za nobeno specifično tiskovno, ampak le za splošno malomarnost, a tudi pri tej je treba krivde v volji storilčevi. Vendar ne bo zadostoval po sebi ugovor, da se je odgovorni urednik zanesel na svoje sotrudnike, za oprostitev od krivde (prim. odl. ur. zb. št. 2559, 3540).⁷⁾

ganz hervorragend wissenschaftlich und rechtlich zu billiger Grund-satz.«

⁶⁾ Ni moči trditi, da gre za »idem factum«, ker je bistvena razlika v značaju volje podana. Tudi *Liszt*, loc. cit., str. 228, rabi izraz »idem factum« le v smislu k. pr. reda! —

⁷⁾ Če bi n. pr. odgovorni urednik »pozabil« rokopis na mizi in bi ga tretja oseba brez njegove volje dala v tisk, odgovoren bi bil za malomarnost, ker ni zadostno skrbel za nemožnost natiska.

Dalje je v objektivnem oziru ugotoviti, da predpostavlja čl. III. leg. cit. periodično tiskovino, katere vsebina ustanavlja hudodelstvo ali pregrešek, ki ga po občih določbah odgovornemu uredniku ni moči prištevati. Zahtevana je torej kot pogoj preganjanja kaznivost vsebine tiskovine radi višje vrste zločinov izven prestopkov. To kvalifikacijo je razumeti abstraktno: Če bi se n. pr. izkazalo, da neposredni storilec še ni 14 let star, ali da je storil dejanje v blaznosti, v polni pijanosti itd., tudi to odgovornega urednika ne bi opravičilo. Sodišče torej ne sme dopuščati takih dokazov, če bi bili ponudeni.⁸⁾ Obveljati pa mora ugovor, in je event. potrebne dokaze za to dopuščati, da pri inkriminirani vsebini tiskovine ne gre za abstraktno hudodelstvo ali pregrešek, ampak le za prestopok n. pr. po §§ 496, 497 k. z.

Končno mora sodišče sprejeti dokaze, ki jih ponudi odgovorni urednik, da izpodbije domnevo kaznivosti vsebine tiskovine, — ako z avisi kaznivost od dokaza, da so trditve resnične. Odgovorni urednik se sme torej zagovarjati 1.) da za avtorja ne vé, 2.) da inkriminiranega članka ni čital, preden je šel v tiskarno, 3.) da članek ni kazniv, ker vsebuje resnico, ki izključuje kaznovanje. Dokaz za tako okolnost mora sodišče sprejeti, da, na tak dokaz se mora predvsem ozirati, ker brez kaznivosti vsebine in concreto ni pogoja, da se sploh preganja odgovorni urednik (prim. urad. zb. odl. št. 470 in pa 2973, 3540.) Seveda je vprašanje, ali je dopusten dokaz resnice, reševati po občem kazenskem zakoniku. Dopusten je torej dokaz le v primerih §§ 487, 488 in 491 (drugi odst.) k. z. in le po tam navedenih načelih; torej je pri priobčenju v tiskovini potreben vedno popolni dokaz z resnice, vendar je tak dokaz nedopusten, če gre za priobčevanje resničnih prigodkov zasebnega ali rodbinskega življenja (§ 489 k. z.). Dopusten pa je tudi pri pregrešku po § 104 srb. k. z. dokaz, da je »uradnik, zvaničnik ali uslužbenec pri službenem poslu postopal protizakonito in ne da bi bil zanj pristojen, in nepravilno ter s tem dal povod, da je kdo zakrivil« kaznivo dejanje po § 104, ker utegne »sodišče po okolnostih takšno postopanje smatratj za oproščujočo okolnost ter obdolženca oprostiti vsake kazni« (§ 104 d, odst. 2, srb. k. z.).

V praksi ni docela prodrlo mnenje, da sme odgovorni urednik nastopati tudi pri obtožbi radi prestopka po čl. III. leg. cit. dokaz resnice, dasi ga je kasacijsko sodišče na Dunaju dosledno priznavalo za pravilno (prim. utemeljevanje že cit. ur. zb. odl. št. 470, 2973

⁸⁾ Komur bi se to zdelo nedopustna anomalija, bodi opozorjen na enako anomalijo iz §§ 236, 523 k. z., kjer gre za »hudodelstvo«, ki mu nedostaje za vsako hudodelstvo potrebnega hudobnega naklepa, ker je ta po § 2c k. z. izključen.

in 4540). Pripomniti pa je, da priznavajo tudi za tiskovno pravo v Nemčiji nekateri avtorji dopustnost dokaza nekaznivosti iz vzroka, da je resničnost žalitve dokazana, dasi stoji tamkajšnji tiskovni zakon v tem pogledu na strožjem stališču, kakor naš (Glej Grüt-fien, *Die Täterschaft des verantw. Redakteurs*, str. 75.).

Raz procesualno stališče je ugotoviti, da je za izvedbo dokaza resnice merodajno vprašanje odgovornosti radi doloznega ali kul-poznega zločina zoper varnost časti in da utegne biti le v drugem primeru, kjer je izključen vsak dvom doloznega zločina odgovor-nega urednika, pristojno okrajno sodišče za glavno razpravo in izvedbo dokazov resnice.

II. K sklepu nekaj besedi *de lege ferenda*. Čl. 13 ustave pravi, da so odgovorni za vsa kazniva dejanja, storjena s tiskom, pisec, urednik, tiskar, izdajatelj in razširjevalec, da pa se odredi še s posebnim zakonom o tisku, kdaj in kako bodo odgovarjali. Jasno je, da pri tem besedilu ni prekludiran niti belgijski, niti fran-coski, niti prusko - avstrijski sistem kazenske odgovornosti za bo-dočo zakonodajo. Ta ustavna določba pa tudi na sistemu, ki velja še danes v Sloveniji, ni ničesar izpremenila. V Srbiji veljavni zakon o štampi iz l. 1904 je uveljavil kombiniran belgijsko - francoski sistem. Projekt za edinstveni tiskovni zakon naše kraljevine ga prevzema in ustanavlja odgovornost v prvi vrsti za pisca, če ta ni znan, za odgovornega urednika, ki ni dolžan naznaniti pisca, pa ga sme iz-dati do glavne razprave, da se sam oprosti odgovornosti; na to je odgovoren tiskar, če se ne ve niti za pisca, niti za odgovornega urednika, izdajatelj pa je odgovoren le za sodne takse; razširje-valetc pa je odgovoren samo pri tistih tiskovinah, pri katerih se ne ve, kdo jih je tiskal (čl. 38—44.). Dokazi, ki so dopustni pri taki odgovornosti, niso različni od dokazov pri navadni odgovornosti po splošnem kaz. zakonu. Seveda treba upoštevati, da je odgovor-nost že po normi fingirana. Temu nasproti je ohranjen v češko-slovaškem projektu za tiskovni zakon v § 34, enako v nemškoav-strijskem tiskovnem zakonu iz l. 1922. v § 30 — sistem zanemar-jenja dolžne paznosti. Pri obeh niti omenjeno ni, da je moči »dokazati resnico«, — kar jasno kaže, da se ni smatralo za po-trebno, kaj takega ustanavljati. Pač pa je nemškoavstrijski tiskovni zakon na novo in izrečno odredil: »*Wer durch einen unabwendba-ren Umstand verhindert war, die ihm obliegende Sorgfalt anzuwen-den, bleibt straflos*,« iz česar bo sledila cela vrsta takšnih dopustnih dokazovanj, ki je o njih zgoraj ugotovljeno, da so tudi že po našem sedanjem tiskovnem pravu dopustni.

Pri posvetu o našem edinstvenem tiskovnem zakoniku bo treba rešiti vprašanje, ali naj gremo glede odgovornosti urednika dose-danjo pot srbskega zakona o štampi ali naj se pridružimo češkoslo-vaškemu projektu, ozir. nemškoavstrijskemu zakonu. Fikcija krivde

je podana tu in tam, teoretično sicer neopravičljiva, za prakso pa neizbežno potrebna. Možnost zadostne obrambe novinarja z dokazom resnice je pri teh sistemih enaka, obramba časti napadanega pa pri sistemu načrta za naš edinstveni tiskovni zakon hitrejša in izdatnejša. Radi tega bi dal slednje navedenemu sistemu prednost.

Književna poročila.

Dr. Ludwig Altmann, dr. Max Leopold Ehrenreich: Einführung in das oesterreichische Strafrecht. R. cola Verlag, Wien-Leipzig-München: 1923; str. XIV + 350.

Dva praktika sta se združila in napisala knjigo »in gemeinververständlicher Darstellung« za porotnike in večnike (skabine), delo pa jima je tako lepo uspelo, da moremo reči s polnim prepričanjem, da je ta čas sicer ne najpopolnejša, pa vendar najmodernejša in izvrstna knjiga za praktične juriste, a za slušatelje prava naravnost imeniten učni pripomoček.

Predvsem je knjiga pisana res razumno in razumljivo. Ne samo, da se ne razblinja v pojmovne konstrukcije, ampak resnično popularno podaja vse to, kar treba za razumevanje. Pri tem ali baš radi tega se na mnogih mestih ne plaši navesti kakšno zgodnico od priznanih avtorjev, n. pr. Anzengruberja, Marije Eschenbach. Prinaša pa tudi tako lepe, čeprav včasih drastične primere iz praktičnega življenja, da bliskovito razsvetle vprašanje in navajajo k pravilnemu razumevanju rešitve.

Prvi del knjige obravnava splošni del kazenskega zakonika in mu je avtor Ehrenreich. Snov je razdeljena na 12 poglavij, pričeniši od pojma kazni in kazenskega prava preko vseh oblik krivde do kazenskih vrst, kazenske izmere in ugasnitve kaznivosti. V tem poročilu se ne moremo spuščati v razgovor o vsebini rešitve raznih kontraverz, pač pa z mirno vestjo lahko oddamo splošno sodbo, da je naravnost užitek slediti izvajanjem pisatelja, in to tudi tam, kjer se vidno trudi vzdrževati vladajočo prakso kasijskega sodnega dvora (n. pr. pri nauku o poskusu, str. 84—90).

Drugi del knjige, posebni del kazenskega zakonika, je potekel iz peresa Altmanna in obsega deset poglavij (XIII.—XXII.). Tu pa je pisatelj sam a priori opusti misel na popolnost sistematičnega dela. Podal je le tista kazniva dejanja, o katerih misli, da so zastran svoje pogoste storitve razprave potrebne ali pa da utegnejo iz drugih vzrokov vzbujati zanimanje preko krogov strokovnjakov. Tu pride torej svrha knjige, namenjene laičkim sodnikom, posebno do izraza. Že kar v prvem poglavju nam pokaže avtor, da zna plavati tudi proti občemu toku t. zv. popularnih idej. V nauku o odpravi telesnega ploda se je n. pr. postavil tudi de lege ferenda z odločnostjo na stališče, da je telesni plod že od spočetja samega po smislu § 22 o. d. z. pravna dobrina, ki mora biti od države zaščitena (str. 161). Zelo zanimiva in osobito tudi za praktične juriste važna so izvajanja avtorja o t. zv. ljudskem naziranju o poštenosti, ki izzvené v popolnoma pra-

vilno shvačenje o relativni vrednosti ali nevrednosti ljudskega mnenja o časti (str. 214). Da ne bomo preobširni, bi poudarili samo splošen vtis o Altmannovih izvajanjih namreč, da stojé v mnogem oziru pod vplivom naukov zamrlega vélikega učitelja kazenskega prava Lammasccha, čigar spominu sta avtorja knjigo tudi posvetila.

Hkoncu še dve opazki! Našim juristom, ki se na noben način ne morejo sprjazniti s tudi-laiškim pravosodstvom, bo nemara baš eksistenca te naznanjene knjige lep migljaj, da se po drugih deželah, ki gotovo niso manj kulturne nego Slovenija, čuti živa potreba, dati laikom pomoči za pravo pojmovanje ob izvrševanju naloge laiškega kazenskega pravosodja, — pa nikari da bi se jim odrekala sposobnost za pravosodstvo sploh. Druga opazka pa veljaj našim vladnim in političnim krogom: Naj bi z vso energijo stremili za zedinjenje kazenskega prava v celi državi! Potem bo šele moč storiti nekaj za pouk našega ljudstva glede kazenskega prava. Dotelej to že radi zakonika, ki je in mora biti obsojen, da gre skoraj v zaslužen pokoj, ni mogoče.

Dr. Metod Dolenc.

Stanišlav Kukla, bankovni prokurista: Problem zaštite ulagača. Zagreb, 1924, vlastita naklada.

Literatura o naših novčnih in kreditnih problemih in o našem bankarstvu se zadnji čas hitro množi. Vzroki so pač v prvi vrsti praktični: prej padanje valute, sedaj pojav, da kljub ustalitvi in vzdigu dinarja cene ne padajo, splošna denarna stiska, izredno visoke aktivne in nizke pasivne obresti za kredite pri denarnih zavodih, dejstvo, da je nekaj bank moralo v poravnalno postopanje i. t. d. Industrija in trgovina trpita po teh pojavih neposredno, posredno jih čuti vsakdo.

Pisatelj je izbral velevažno in jako zanimivo vprašanje, kako zaščititi vložnike, ljudi, ki imajo v denarnih zavodih, predvsem v akcijskih bankah, vloženo na vložnih knjižicah svojo razpoložnino ali svoje prihranke. Izhodišče mu je očito to, da bi se naše novčarstvo ugodneje razvijalo in denarna kriza znatno omilila, ko bi se vsa razpoložnina osredotočevala v denarnih zavodih; pogoj za to je — ne edini — da bi vložniki imeli zavest, da se njihov denar v denarnih zavodih predvsem popolnoma varno naloži in seveda, da se primerno obrestuje. S te strani pa je Kukla obdelal tudi gornj navedene probleme in mimogrede pada luč tudi še na druge probleme našega novčarstva: tako obravnava Kukla razdrobljenost in potrebo koncentracije naših bank, njihovo likvidnost ali boljše nelikvidnost i prekomerno imobilizacijo v lastnih ali financiranih industrijskih podjetjih, neposredno blagovno trgovino bank, dajanje kreditov lastnim organom, premalo strokovno usposobljenost teh organov, previsoke režijske stroške, poslovanje naše Narodne banke in poštnega čekovnega zavoda, dejstvo, da žal pravih trgovinskih menic ni v našem prometu i. dr. Knjiga torej daje znatno več nego kaže naslov.

Pisateljeva kritika sedanjih prilik ne zamolčava in ne prikriva, kar se vidi graje potrebno, pa tudi ne napada samo razdirajoče, nego skuša dati pozitivne nasvete. Opozoril bi za ta del na poglavje o nepreglednosti se-

danjih bilanc in na nasvete, kako naj bi se odpravila, na opazke o nepopolnosti naše zakonodaje in naše davčne politike — tu bi se bilo dalo povedati še mnogo več — na pripombe o državnem in nedržavnem nadzorstvu nad bankami; da pisatelj odklanja prvo in skuša dati nasvete za razvoj drugega, ne bo osupnilo nikogar. Svoja mnenja podpira Kukla s primeri iz našega in tujega bankarstva.

Preveč bi bilo trditi, da je vse izvorno, mnogo misli se najde tudi pri drugih piscih, zlasti se Kukla malone povsem strinja z dr. Ivom Belinom, kar pa naj nikakor ne bo graja. Obširno je obdelan češkoslovaški osnutek zakona za zaščito vložnikov, brezdvoma najzanimivejši del knjige, zlasti tudi za pravnika. Pisatelj se s tem jako pomembnim osnutkom vobče zлага, vendar po pravici opozarja, da bi nekatere določbe utegnile imeti nepričakovane in nezaželjene posledice.

Z večino pisateljevih mnenj bi se lahko strinjal. Pravilno tudi omenja, da je razvoj novčarstva v Sloveniji bil nekoliko drugačen nego v drugih delih naše države, za kar daje hvalo našim regulativnim hranilnicam (ne 21, kakor trdi, nego 26, da se nekatere izmed njih porahlo skušajo pobančiti, pisatelju menda še ni bilo znano). Drugačen, vobče ugodnejši razvoj pripisuje po pravici tudi našim kreditnim zadrugam in njihovim zvezam. Zato, morda tudi še iz drugih vzrokov, doslej še nismo tako hudo občutili posledic nezdravega razvoja bankarstva, dasi bi si ne upal trditi, da jih ne bomo; nekateri pojavj skoro kažejo v to smer. Z zaščito kontokorentnih vložkov se pisatelj ne bavi posebej. Problem je osobito težek; z ukrepi, kj jih nasvetuje za zaščito vložkov na knjižice, bi bili zaščičeni več ali manj tudi kontokorentni vložki.

Ali bi vsj ukrepi mogli rešiti propada od početka nesolidne in nezdrave denarne zavode, dvomim. Mislim, da tega niti pisatelj noče. Vihar bo moral priti; da ne pretrese zdravih podjetij in celega narodnega gospodarstva, pa treba o pravem času izvesti primerne reforme. V to bi knjigo prav priporočal.

Dr. M. Škerlj.

Slavko St. Kojić: Problem ograničenja u nadrušanju. Beograd, 1924. Liga Naroda. Njen sastav i uredjenje. Ženeva, 1924.

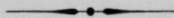
Dve informativni brošurici. Druga se predstavlja izrečno kot izdanje informativnega oddelka glavnega tajništva društva naroda in podaja sestav društva, prva pa opisuje napore in uspehe, ki so se glede omejitve oboroženja dosegli po svetovni vojni.

Sodne takse po novem tiskovnem zakonu. Tiskovna zadruga. Ljubljana, 1924. Cena Din 6:50.

Deveto in deseto poglavje kazenskega zakonika za Srbijo. Zakon o posesti in nošenju orožja. Tiskovna zadruga. Ljubljana, 1924. Cena Din 12.

Zakonu je pridejana tudi primerjalna razpredelnica tozadevnih odredb srbskega, avstrijskega in nemškega kazenskega prava, kj jo je sestavil dr. Janko Polec.

Zakon in naredba o prisilni poravnavi izven konkurza. Tiskovna zadruga. Ljubljana, 1924. Cena Din 8:50.

Razgled po pravniških revijah.

Pravni vestnik (Trst) letnik 1923. *Dr. H. Tuma:* »O dokazovanju in razlogovanju.« (Str. 1.) Priznanju ne gre tolikšen pomen, kakor trdi to Lajovic v Slovenskem Pravniku 1922, gre pa preko tega članka in podaja tudi nasvete za revizijo civilnopravnega reda. *Dr. St. Lapajne:* »Haaški procesni dogovor.« (Str. 6.) Podaja poleg kratke razlage cit. dogovora tudi zadevne določbe zaščitne konvencije med Italijo in Jugoslavijo. — *Dr. M. Dolenc:* »Problem pogojne obsodbe v sodobnem zakonodajstvu.« (Str. 21.) Prinaša zgodovinski pregled in zakonito izvedbo tega instituta. — *Dr. M. Škerlj:* »Najvažnejše razlike med določbami avstrijskega občega meničnega reda in trgovinskega zakonika za kraljevino Italijo.« (Str. 25.) — *Dr. A. Skumovič:* »Neveljavnost holografne oporoke, podpisane samo s (krstnim) imenom.« (Str. 73.) — *Dr. St. Lapajne:* »Meddržavno zasebno pravo italijanskega »Codice civile.« (Str. 93.) — Ocenjuje in primerja določbe ital. o. d. z. z našim pravom in z osnutkom češkega in poljskega zakona. — *A. V.:* »Nešto iz oblasti pomorsko - pravne terminologije.« (Str. 106.) Kritične - terminološke opazke k »Pomorskemu vječniku«, ki ga je leta 1921 izdal Rudolf Cinić. — *A. K.:* »Nekaj pripomb k Neumannovemu komentarju civilnopravnega reda.« (Str. 115.) Popravlja nekatera izvajanja na straneh 1430, 1422, 441, 439 in 829 imenovanega komentarja. — *Dr. M. Dolenc:* »Kolektivna odgovornost za kazniva dejanja pa naše narodno pravo.« (Str. 184.) Kratek zgodovinski pregled in analiza tega kazenskopravnega instituta. **Dr. R. S.**

Čas (Ljubljana), letnik 1923. *Fr. Regally:* »Smrtna kazen.« (Str. 89.) Zgodovinski pregled, pregled zakonodaj in pisateljevo stališče. — *Dr. Iv. Žolger:* »Reparacijski problem in zasedba Porurja.« (Str. 265.) Zasedba Porurja je upravičena, Nemčija pa nima pravice, da bi se stavljala v bran zoper to zasedbo. — *Dr. Iv. Žolger:* »Jeli naša kraljevina nova ali stara država?« (Str. 379.) — *Dr. A. P.:* »Novi cerkveni zakonik in obrestovanje.« (Str. 395.) Dokazuje, da se tudi codex juris canonici glede obrestovanja ni postavil na drugačno stališče, kakršno je zavzemalo cerkveno pravo pred kodeksom. — *Dr. M. Dolenc:* »Kriminalni proces zoper Jezusa Krista v luči novejših pravnog zgodovinskih raziskavanj.« (Str. 398.) Obširno in kritično poročilo o razpravah dr. I. Miliča »Golgata i pravo« in dr. G. Lipperta »Pilatus als Richter.« **Dr. R. S.**

Deutsche Juristen-Zeitung (Berlin). Letnik 1923 št. 23/24. Prof. *Nawiasky* se bavi v stvarno pisanem članku de lege ferenda s poti in ciji federalističnega gibanja v nemški državi. — Informativno poroča *Lindenau* o vzajemnem delovanju kriminalistike in tistimi industrijskimi podjetji,

ki jim je smoter očuvanje lastnine. Novim težnjam je za zgled kolaboracija industrije s tehnično in zdravstveno vedo. — Upoštevajoč moderna strem-
ljenja zakonodavstva (na pr. v najemnem in službenem pravu) in streml-
jenja širših (zlasti trgovskih in industrijalnih) krogov za nadomestova-
njem rednega civilnega postopka s postopki, ki se končajo z razsodilom,
in ozirajoč se na dejstvo, da se tudi v rednem civilnem postopku čedalje
bolj intendirajo in množe poravnave, raziskuje *Darmstädter* vprašanje,
ali gre prednost sodbi ali razsodišču in poravnavi. Zaključek: prednost gre
sodbi, ker dosega le sodba stanje miru med strankami in ker vpliva tudi
preko poediniga spora na upoštevanje pravnega reda, udejstvovanega v
sodnem izreku. (Prim. k temu čl. 10 Bahotičevega projekta, ome-
njenega v Sl. Pr. 1924 str. 30, op. 30, ki slove: »Sudija, koji vodi parnicu,
neće u nikakvom slučaju pokušati, da nagodi stranke. On će moći jedino,
da rediguje nagodbu, kad mu stranke izjave, da su se pogodile; ali u
parnicima, čija vrednost prelazi sumu od 1000 dinara, sud neće nikad
moći da rediguje nagodbu no će u slučaju, da se stranke nagode, one to
prosto saopštiti sudu, koji će onda dati da se to zabeleži na zapisnik i
prekinuće dalje vodjenje parnice.) — *Letnik 1924 št. 1/2*. Zanimata nas
predvsem dva članka o izenostavljenju sodstva (*Düringer* in *Feisenber-*
ger). Razvidna je iz njih vsebina daljnosežnega projekta bivšega just. mi-
nistra *Schifferja*. Načrt pozna troje instanc: okrajno, višje (trojica
sodnikov) in državno sodišče (petorica). Iz ustroja so torej izločena de-
želna sodišča, kakor v *Volkmarijevih predlogih* (prim. Sl. Pr. 1924,
str. 2, op. 84). Pri okrajnem sodišču sodi sodnik poedinec, preko 1000 *M*
in o neimovinskih zahtevah pa skabinski senat. V prizivni in revizijski
instanci so novi dokazi izključeni. Globa za trditve zoper boljše znanje.
Pismeno obrazložjenje sodbe le ob dopustno vloženi reviziji ali pa proti
posebni pristojbini; obrazložjenje revizijske sodbe samo, ako zanima jav-
nost. Izbora med prizivom in revizijo; o slednji odloča državno sodišče.
Prizivna in revizijska vsota 500 rentnih *M*. Sodnih počitnic ni. Rešitve
temeljnih pravnih vprašanj po polnoštevilnem zboru državnega sodišča
imajo za konskvo moč; razglasiti jih je v drž. zakoniku. Porotniki odlo-
čajo o krivdi in kazni; sodnik je samo vodja razprave in se ne udele-
žuje sojenja. — V članku »*Beamtenabbau. Justiz*« kritizira *Leh-*
mann detično naredbo od 27. okt. 1923. Najtehtnejši prigovor, ki velja tudi
za naše redukcije, je pač ta, da se ni nadejati bistvenega zmanjšanja iz-
datkov (pomisliti je pokojnine, odpravnine, podpore brezposelnim itd.) in
da izgubi država vendar delovno moč izločenih uradnikov. Pisec smatra
utesnitev na log in dela za važnejše in nujeješe od utesnitve števila urad-
nikov. Graja zlasti hiperprodukcijo zakonov in naredb, kažoč na Tacitove
besede *Corruptissima re publica plurimae leges*. Predlaga dvoinstanč-
no sodstvo in primerno zlaganje oblastev. Celokupno sodstvo naj pre-
vzame justica, torej tudi sodstvo specialnih (na pr. obrtnih, trgovskih,
najemnih, poravnalnih, delavskih) sodišč odn. uradov. Mnogo zdravih
misli, ki bi jih bilo treba upoštevati tudi pri nas. — V toplo napisanem

nekrologu se spominja prof. *Landsberg* dne 25. nov. 1923 v Bonnu v 71. letu zamrlega prof. *Zitelmann*a, tvorca epohalnega Meddržavnega zasebnega prava (2 zvezka 1897—1912). — K posnemanju izpodbuja poročilo o ustanovitvi »Zamenjalnice za znanstveno literaturo« pri pruski drž. biblioteki v Berlinu, ki je pri nji vsakomur moči zamenjati knjige, ki jih ne rabi več, za druge, ki so mu potrebne, a jih radi prevelikih stroškov ne more nabaviti. — Iz osebnih vesti posnemamo, da je praznoval 60 letnico prof. *Seckel* v Berlinu, in da je stopil slovi učenjak heideberške univerze prof. *Endemann* v pokoj.

Dr. G. K.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca marca 1924.

— (XXXIV. Redna glavna skupščina društva »Pravnika«) se je vršila dne 30. januarja 1924 v sodni palači. Otvoril jo je društveni načelnik g. dr. *Majaron* in po pozdravu naznanil dnevni red, ki je predpisan po pravilih za redno skupščino.

I. Namesto obolelega tajnika g. dr. *Sajovica* je prečital podnačelnik g. dv. svetnik *Bežek* nastopno letno poročilo odboro:

Slavna glavna skupščina!

Število članov našega društva se v preteklem letu ni bistveno spremenilo; koncem ravnokar zaključenega leta štejemo namreč 1 častnega člana in 590 rednih članov. Precejšnje število članov nam je pobrala v tem letu smrtna kosa in sicer so umrli: slavni pisatelj dr. *Ivan Tavčar*, prireditelj prvih izdaj zakonikov v slovenskem jeziku dv. sv. dr. *Jakob Kavčič*, dalje dv. sv. dr. *Fran Vovšek*, viš. dež. sod. svetnik *Josip Sitter*, sodnika *Miroslav Schmidinger* in dr. *Ljudevit Zupin*, notarski kandidat *Elija Viljem Travn*, dv. sv. dr. *Martin Travner*, odvetnik dr. *Vladimir Serneck* in pred kratkim dv. svetnik dr. *Bogomil Senekovič*. Mnogi izmed teh so bili izvrstni in zvesti sodniki našega glasila. Zato slava njihovemu spominu!

Tekoče posle je reševal odbor na osmih sejah; poleg tega je imel terminološki odsek dve seji.

Društvo je pristopilo v zadnjem času kot član pravkar ustanovljeni »Zvezi duševnih delavcev«; pri pripravljanih delih samih pa je odlično sodelovalo po načelniku dr. *Majaronu* in odborniku dr. *Dolencu*.

Lansko zimo smo priredili v Ljubljani celo vrsto prijateljskih sestankov. Namen teh sestankov je, omogočiti in gojiti tesnejše stike med posameznimi člani. Ti sestanki so se dobro obnesli. Vabimo pa ponovno na te sestanke vse člane, zlasti mlajše in najmlajše. Veliko število članov je zbralo društvo na lanskem izletu v *Krškem* (10. V. 1923). Bilo nas je tamkaj okoli 70, iz Zagreba pa je prihitelo okrog 80 članov tamošnjega Pravnikičkov društva. Videti je bilo, da je to število skoro preveliko za majhno mesto *Krško*. Ali na tem izletu je vzknila prva misel o skupnem zborovanju vseh jugoslovanskih pravnikov, misel, ki je naš odbor skozi

celo leto ni popustil, marveč jo neumorno propagiral med Hrvati in Srbi in jih skušal pridobiti zanj. Po našem načrtu naj bi to zborovanje ne bilo zabaven izlet, ampak naj bi se na njem referiralo o različnih potrebnih pravnih reformah. Nemci imajo take zборе v svojih »Juristentage«, Čehi se pripravljajo z velikansko vnemo za pravniški shod, ki se bo vršil letos v Brnu, naznanili so že referate. Potrebno pa je tudi pri nas, da odposlanci naših pravnikov nastopijo javno in povedo svoje želje in nasvete, ki jih imajo glede zakonodaje in uprave. Našemu pozivu se je odzvalo takoj »Pravniško društvo« v Zagrebu, ki nas je obenem pooblastilo, da vodimo naprej vse posle, dokler se ne doseže skupna baza vseh pravniških organizacij v kraljevini za nadaljnje delo. Iz Beograda dolgo časa nismo prejeli nobenega glasu, šele v zadnjem času smo zaznali, da je našel naš klic tudi tamkaj prijazen odmev. Formalnega obvestila od beogradskega pravniškega združenja pa še nimamo. Započeto akcijo bo odbor krepko nadaljeval in upa, da bo dosegel tekom letošnjega leta pozitivne uspehe.

Ko smo zvedeli, da se razpravlja v zakonodajnem odseku zakonski načrt o novi organizaciji sodišč, smo poslali takoj odtis obširne in temeljite dr. Krekove razprave v »Slov. Pravniku« temu odseku in sicer v roke narodnega poslanca dr. Hohnjeca. Skupno s »Pravniškom društvom« v Zagrebu pa smo predlagali ministrstvu pravde in zakonodajnem svetu pri tem ministrstvu, naj obrazujeta poseben odbor jezikoslovcev in juristov iz cele države. Ta odbor naj bi pretresel vsak zakonski načrt glede jezika in terminologije. Priznati je, da je bil ta predlog povsem umesten.

Za ljubljanske člane je priredilo društvo celo vrsto zanimivih predavanj. Predavali so: 1.) dr. K. Šavnik, »O ustavni (politični) kontroli državnega gospodarstva« (23. III. in 11. IV. 1923); 2.) prof. dr. M. Dolenc: »Ob petdesetletnici našega kazenskopravnega reda« (23. V. 1923); 3.) prof. dr. M. Dolenc: »Kolektivna odgovornost za kazniva dejanja in naše narodno pravo« (14. XI. 1923); 4.) prof. dr. M. Kosič: »Rasna teorija v zgc-vini. (Povodom zadnje polemike o značaju starih Slovencev)« (21. XI. 1923); 5.) prof. dr. K. Hinterlechner: »Geologija in uprava« (5. XII. 1923); 6.) prof. dr. A. Šerko: »Samoobdolžitev v sled blaznosti« (12. XII. 1923); 7.) prof. dr. Gj. Tasič: »Meje med odgovornostjo države in uradnikov« (23. I. 1924). Poleg tega je priredilo »Slovensko zdravniško društvo« v dogovoru z nami dvoje predavanj, na kateri so bili povabljeni tudi naši člani in sicer: 1.) Dementia praecox paranoides (prim. dr. Göstl) in 2.) »Abortus artificialis z medicinskega stališča« (prof. dr. Zalokar). Predavanja so bila vrlo dobro obiskana, znak, da so potrebna in da je skrbeti za njih nadaljevanje. Vsem gg. predavateljem se odbor na tem mestu še enkrat zahvaljuje za njihovo požrtvovalnost.

»Slovenski Pravnik«, ki se je pošiljal razen članom še 119 drugim naročnikom, je z zaključenim 37 letnikom dosegel obseg, kakršen mu je bil pred vojno. Priobčena je v njem obilica najraznovrstnejšega gradiva iz vseh strok pravniške vede. Drugi snopič je izšel kot slavnostna številka s prispevki naših najodličnejših pravniških pisateljev, na čast uredniške

25 letnice našega načelnika dr. D. Majarona. — Izpopolniti pa skušamo naše glasilo še bolj. V načrtu imamo, priobčevati v vsaki številki pregledu tujih zakonodaj in tujih revij s kratko navedbo vsebine. Za to in še mnogo drugega pa nam nedostaje prostora. Prostor pa, znači denar. Finančno stanje pa ni še zadovoljivo. Naročnikov je žal premalo, naši poskusi, pridobiti si naročnikov zunaj Slovenije, so ostali brezuspešni. Ni čuda, saj pogrešamo še med domačini, in to prav na visokih mestih stoječimi pravniki naročnikov. Podpore nam je naklonil oddelek ministrstva pravde v Ljubljani 2500 Din, za kar mu bodi tudi s tega mesta izrečena topla zahvala. Zaman pa smo doslej trkali za podporo iz dotičnih fondov v centrali. Odboru ni preostalo drugega, kakor da je zvišal za prihodnje leto naročnino za Slov. Pravnika na 60 Din.

Apeliramo na vse slovenske pravnike, da naj zaradi malenkostnega poviška nihče ne odpade, pristopijo naj še vsi, ki stoje sedaj ob strani. Tudi s tem poviškom še ne bodo kriti vsi stroški. Upamo pa, da dobimo vendarle izdatno podporo, da bomo mogli vršiti svojo nalogo uspešno tudi še naprej.

Prosim, da se to poročilo vzame blagohotno na znanje!

Potem, ko so se navzoči dvignili s sedežev, da na povabilo načelnika s tem počaste spomin imenovanih umrlih članov, zlasti dr. Ivana Tavčarja in dr. Jakoba Kavčiča, se je podano poročilo odobrilo brez razprave.

II. Društveni blagajnik gosp. dr. Jos. Lavrenčič je na to poročal o društvenih dohodkih in stroških:

Dohodki v letu 1923	Din 39.647.07
prenos iz leta 1922	» 12.067.—
dohodki so znašali torej	Din 51.714.07
Od tega je odšteti izdatke	» 41.526.07
tako da znaša prebitok	Din 10.188.—

Neplačane članarine in naročnine za leti 1922 in 1923 znašajo še » 4.202.—

III. Pregledovalec računov g. dr. Janko Žirovnik je izjavil, da so se blagajniške knjige našle v popolnem redu in je predlagal, da se tako g. blagajniku, kakor celemu odboru izreče absolutorij.

Skupščina je temu pritrdila in zlasti tudi načelniku dr. Majaronu, ki je izrekel blagajniku dr. Lavrenčiču posebno zahvalo zato, koliko se nesebično žrtvuje, da vodi blagajno, upravo z listom in zalogo od leta do leta.

IV. Volitve so se izvršile vzklikoma in sicer tako, da je bil zopet izvoljen načelnik dr. Majaron, ves prejšnji odbor in dosedanja pregledovalca računov.

Ker se k »slučajnostim« ni nihče oglasil, je bila eno uro trajajoča skupščina zaključena.

— (Zakon o zaščiti Češkoslovaške republike.) Češkoslovaško justično ministrstvo deluje s svojim štabom temeljitih veščakov na zakonodajnem polju marljivo in izvrstno, zato tudi zadovoljivo in

uspešno. Revizija o. d. z. je že tako daleč dospela, da pride delo peterih strokovnih komisij v kratkem času pred tzv. superrevizijsko komisijo. Hkratu je predvidena unifikacija izvršilnega reda, zemljiškoknjižnega zakona, odvetniškega in notarskega reda, konkurznega, poravnalnega in izpodbijalnega reda. Na mizi parlamenta leže že novi načrti zakona o avtorski pravici in novele o razveljavljenju fidejkomisov. Na polju kazenskega pravoznanstva je bil že obnarodovan zakon o uvedbi pogojne sodbe in pogojnega odpusta iz prostostne kazni (17. oktobra 1919), dalje zakon o pobijanju oderuštva, ki je ustanovil takozvana ljudska sodišča (17. oktobra 1917 z izvršitvenimi naredbami dne 11. novembra 1919 in 3. septembra 1920.) Nastal je tzv. zakon zoper teror (z dne 12. avgusta 1921), ki zabranjuje vsako ogroževanje prostosti prepričanja in dopolnjuje bivši koalicijski zakon. Načrt novega kazenskega zakonika je bil glede splošnega dela izdan že v tisku, pripravlja se načrt za kazensko sodstvo zoper mladostnike. Glede zakonodaje o izvršitvi kazni in jetniške oskrbe so se izvršile že imenitne reforme. Z reorganizacijo kaznilniških delavnic je bil delavni prinos dvignjen za 100 odstotkov.

Vrlo zanimivo zakonodajno delo na polju kazenskega pravosodstva pa se je opravilo z zakonom o zaščiti Češkoslovaške republike. Atentat na velezaslužnega ministra dr. Rašina, ustvaritelja češkoslovaške valute, je povzročil, da je bil ta zakon dne 13. februarja 1923 predložen parlamentu, a njegova smrt je pospešila, da je bil ta zakon sprejet. Pa dočim je bil naš zakon o varnosti države z dne 2. avgusta 1921, ki ga je izbavil atentat na ministra Draškovića izdelan v mrzlični naglici, ne da bi bil vprašan za mnenje niti stalni zakonodajni svet ministrstva pravde, bil je češkoslovaški načrt delo prvih čeških strokovnjakov (prof. dr. Hoetzl, dr. Miřička in dr. Kallab) in je upošteval vse že obstoječe zakonodaje drugih držav o enakem predmetu. Da morejo naši pravniki vsaj glavne misli češkoslovaškega zakona o zaščiti republike in pa vzporednega zakona o osnovi državnega sodišča primerjati z našim zakonom, naj sledi predvsem predočitev ogrodja češkoslovaškega zakona o zaščiti republike z dne 19. marca 1923 št. 5076 zak.

Tendenca tega zakona ni bila, kakor je vlada v svojih motivih objasnila, da bi se ustvaril izjemen zakon zoper kakšno revolucionarno stranko, ampak da se unificira obstoječe pravno stanje in aplicira na nove poveljne razmere, seveda z ostrejšimi sredstvi. Zato so se ustanovile nekako v tesni zvezi v določbah avstr. kaz. zakonika prevsem določbe glede atentatov na republiko. V I. poglavju so naštetih posamezni dejanski stani glede izvršitve atentata, priprave k atentatu in ogrožanja varnosti države. V II. poglavju je govor o oškodovanju republike in o napadih na činitelje, ki so po ustavi postavljeni; dalje je zapretna kazen na izdajo državnih tajnosti, vojaških tajnosti, za napad zoper predsednika republike in njegovega namestnika, člane vlade ali zakonodajnih skupščin ob ali zaradi izvrševanja uradne službe. V tem poglavju je urejeno tudi postopanje glede telesnih poškodb vseh navedenih činiteljev in glede žalitev predsed-

nika. V III. poglavju se nahajajo razna določila o ogroževanju miru in vojaške varnosti republike. Med temi določbami je § 19, ki kaznuje člane habsburške-lotrinske hiše, ako bi se vrnili na češkoslov. ozemlje brez dovoljenja vlade, oziroma vsakogar, ki bi podpiral tako vrnitev. Dalje je semkaj uvrščen § 26, ki ureja vprašanje o odstranitvi ali vpostavitvi nedovoljenih spomenikov. V sklepnih določbah — IV. poglavje — je govor o dejanskem kesu, o izmeri kazni, o denarnih kaznih, zaplembi imovine, izgubi državlanske časti i. t. d.; slednjič pa tudi o tem, da sodi o teh deliktih, kolikor so težjega značaja in kot taki taksativno navedeni, — državno sodišče.

Zakon o državnem sodišču (z dne 19. marca 1923), se deli na dva dela. Prvi govori o organizaciji, drugi pa o postopku. Državno sodišče ima svoj sedež skupno z najvišjim sodnim dvorom. Sestoji iz predsednika in njegovega namestnika, ki ju imenuje na predlog vlade predsednik republike. Sodniki državnega sodišča so poklicni sodniki, ki jih določi predsednik vrhovnega sodišča iz vrste članov tega sodišča za dobo enega leta, in pa prisedniki, katere imenuje predsednik na predlog vlade za 3 leta. Ti prisedniki morajo biti češkoslovaški državljani, najmanj 40 let stari, prava vešči, ne smejo pa biti izključeni od porote, niti državni uradniki razen če so visokošolski profesorji. Državno sodišče sodi v senatih šest sodnikov, od katerih je polovica poklicnih, druga polovica pa prisednikov, vendar le, ko gre za glavno razpravo. Izven glavne razprave odloča, ako ne pripade ukrep predsedniku senata samemu, troglavi kolegij poklicnih sodnikov. Obtožuje višji državni pravdnik, ki ima svoje mesto na sedežu državnega sodišča.

Glede postopka velja v splošnem, da je kolikor mogoče prilagodeno kazenskopravdnemu redu. Uvodno postopanje obavi civilno ali vojaško redno sodišče. Ko konča to preiskavo, vložijo obtožitelj v 14 dneh obtožnico pri državnem sodišču. To presoja samo vprašanje pristojnosti, dopustnosti tožbe in upravičenosti preiskovalnega zapora. Za glavno razpravo dobi vsak obtoženec, ki sam ne vzame zagovornika, posebnega zagovornika ex offio. Pri sklepanju sodbâ glasujejo prisedniki prej, kakor poklicni sodniki. Zoper sodbo je dopustna pritožba na vrhovno sodišče, vendar le v tesnih mejah, namreč zaradi kršitve materialnega ali formalnega kazenskega prava. Državno sodišče je redno sodišče in je zato samo eno, da ostane judikatura enotna. Njegovi senati so naprej za celo leto postavljeni. Da državno sodišče ne postane eksponent politike vsakokratne vlade, naj sprečava določba, da so poklicni sodniki imenovani le za eno, prisedniki pa za tri leta.

Zanimivo je, kako si je zakon o zaščiti zamislil zapretene kazni. Niti v enem paragrafu ne odreja smrtne kazni. V tem se pač blagodejno odlikuje od našega zakona o zaščiti varnosti države, v katerem kar mrgoli smrtnih kazni. Vendar češkoslovaški zakon kazni bivšega avstr. zakona, čigar določila, kakor smo že navedli, v splošnem le aplicira na češkoslovaške povojne razmere, poostruje in sicer tako, da gre pri naj-

težjih deliktih do dosmrtnje ječe. Po § 7 prevedeva celo za mladeniče od 18. do 20. leta za atentat na politične državne činitelje kazen dosmrtnje ječe.

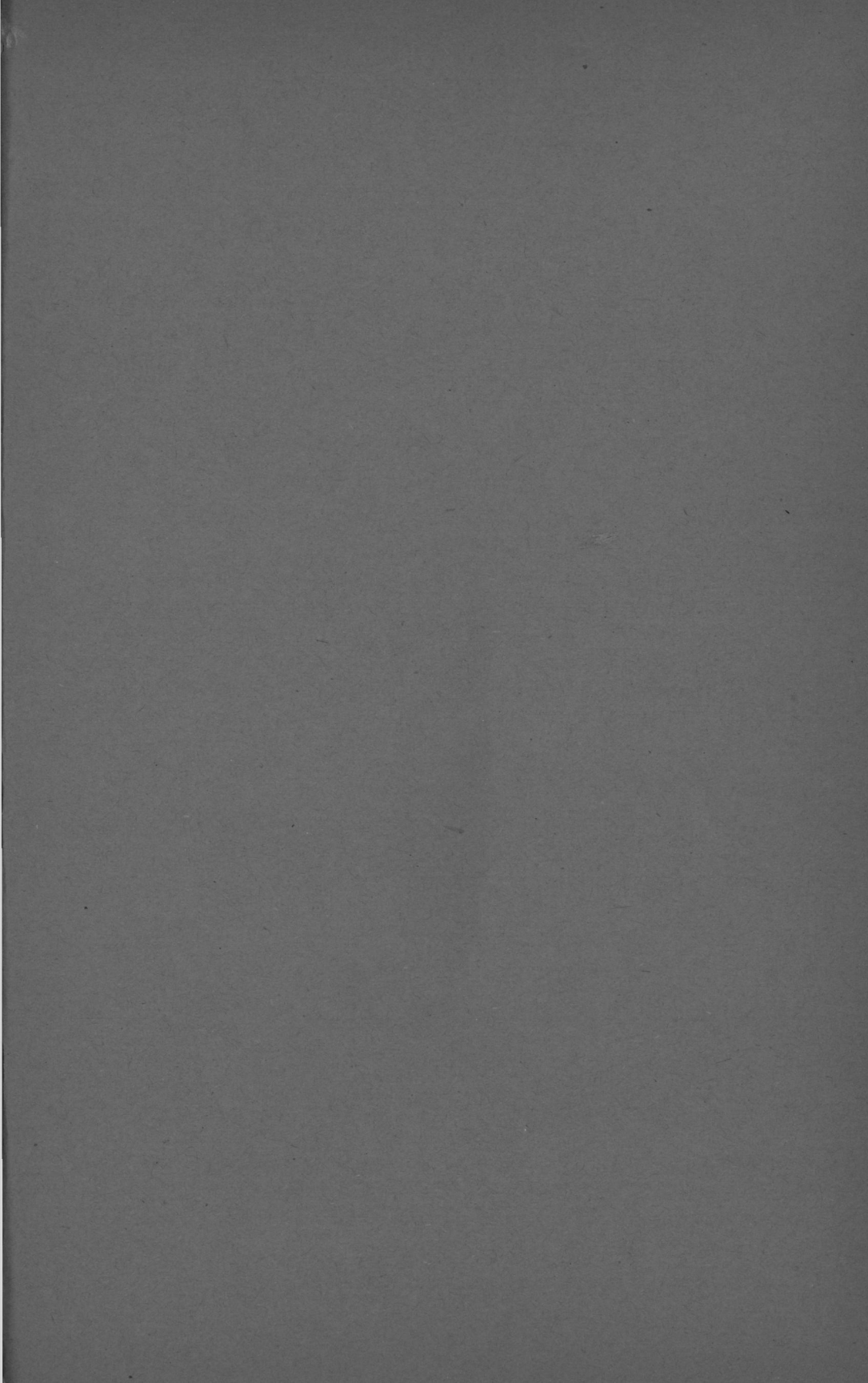
Koliko tehnično pravilneje in vsebinsko smotreneje so češki zakonodajalci postopali, o tem ni, da bi morali šele na široko razlagati. Niso vse ideje originalne in tudi vsi inštituti niso brezprikorni; n. pr. ustanovitev državnega sodišča se je od mnogih zelo merodajnih strani smatrala za protiuštaven eksperiment.*) Ipak smemo izraziti željo, da bi bilo dobro, ko bi si na ški zakonodajalci vzeli za vzgled inache smotreno-premišljeno delovanje češkoslovaškega zakonodajnega aparata, takor glede zaščite varnosti države, kakor tudi glede mnogih drugih, za našo kraljevino aktualnih zakonov.

Dr. M. D.

— (Svetosavske nagrade na pravni fakulteti v Ljubljani.) Udeležba tekmecev za svetosavske nagrade za leto 1923-24 številčno ni bila velika, pokazala pa je v nasprotju s prejšnjim letom (glej Slov. Prav. 1923, str. 48) razveseljivo dejstvo, da sta se dva slušatelja lotila pravnozgodovinskih tematov in sicer tako temeljito, da sta oba dobila nagrado. Dne 27. januarja tl., na dan proslavitve sv. Save, je razglasil g. vseučiliški rektor dr. Franc Kidrič na slavnostnem zborovanju ob prisostvovanju zastopnikov najvišjih uradov, drugih odličnih gostov in slušateljev, da sta bila po sklepu juridične fakultete odlikovana jurista: g. Josip Dobrovšek iz Hoč (Pohorje) za svoje delo: »Jus consuetudinarium pred kodeksom in po kodeksu« z nagrado 600 dinarjev, g. Matija Primus iz Zagreba pa za svoje delo: »Gospodarskopravni položaj cerkvenih ljudi po podatkih samostanskih hrizovulj XII. do XIV. stoletja« z nagrado 800 dinarjev. Za prihodnje leto 1924/25 pa je razpisal svet juridične fakultete sledeča temata za tekmo glede svetosavske kraljeve nagrade: I. Iz pravnozgodovinskega študijskega oddelka: »Substancialno in produkcijsko načelo pri pridobitvi plodov po rimskem, germanskem in jugoslovenskem pravu«. — »Vpliv zmote in sile na cerkvena pravna dejanja«. — »Sistem zločinov in kazni po kastavskem veprinaškem in moščenškem statutu.« — II. Iz pravosodnega štud. odd.: »Razmerje med določbama § 10 o. d. z. in § 271 c. pr. r. o običajnem pravu«. — »Razvedljivost zakona po pravih, veljavnih v naši kraljevini.« — »Rimski in modernj civilnj postopek (primera).« — »Kazenskopravna zaščita osebnje prostosti po kazenskih zakonih naše kraljevine.« — III. Iz državoslov. stud. odd.: »Ustavni referendum (historično in pravoprimerjalno).« — »Zavarovanje delavcev v naši kraljevini z narodnogospodarskega stališča.« — »Uporaba kofka v našem državnem pristojbinstvu, nje razlogi in nje stvarna upravičenost.« — »Pravica državnega uradnika na plačo.« —

Dr. M. D.

*) Prof. Kohlrausch (Berlin) stoji n. pr. na stališču, da je državno sodišče v zaščito republike »ein unerfreulicher Fremdkörper in einem Rechtsstaat« (Zeitschr. f. d. Ges. Strafrechtsw., 44 B., 2 H., str. 136 opazka.) Zdi se pač, da ni v prid ugledu sodišč, ako se ustanavlja preko rednih sodišč še novo »fiktivno-redno« sodišče.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ za leto 1924 znaša 60 dinarjev. Gg. naročniki naj jo pošljejo g. dr. Josipu Lavrenčiču odvetniku v Ljubljani (Dalmatinova ulica). Ravno- tam se dobe tudi I. Kavčnik: „Izvršilni red“, Š. La- pajne: „Državni osnovni zakoni“ in vsi prejšnji letniki „Slov. Pravnika“. Cena za „Izvršilni red“ — 25 Din, za „Državne osnovne zakone“ — 10 Din, za „Slov. Pravnik“ letnik 1923 — 50 Din, za 1921 — 25 Din, za 1920 — 20 Din, ostali letniki po 15 Din.